

WEL

Wlislócki Henrik Szak

PTE Központi Könyvtár
B 96190

Sánta Alíz

Szokások, babonák beás
közösségekben – gyerekszemmel

Gypsy Studies Student

398.3
S17

SÁNTA ALÍZ

Szokások, babonák beás közösségekben –
gyerek szemmel

PTE Egyetemi Könyvtár

k

P000585615

Szerkesztői előszó

Amit az olvasó kézben tart, a Roma-Gypsy Studies Student következő köteteként, ismét egy hallgatói dolgozat kissé átdolgozott változata, alighanem egy ilyen dolgozat összes erényével is hibájával.

Eszünkben sincs azonban mentegetőzni: azt hisszük, hogy egy olyan kutatási anyag közreadása ez, amely gyakorló kutatók számára haszonnal forgatható, s amelyben a lejegyzett adatok, felgyűjtött babonák hiteles forrásból származnak. Olyannyira, hogy eltértünk az inkább megszokott adatközlői anonimitástól: a gyermekek és családjaik büszkéek arra, hogy közléseik megjelenhetnek, így azután nevüket ehelyütt nem rövidítettük (a 2. sz. melléklet kivételével, ahol a családnév kezdőbetűjét adtuk meg, valamint a keresztnévet, abból a megfontolásból, hogy adatközlőként már fentebb szerepeltek).

A kutatási anyag viszonylag kevés magyarázó-elemző szövegegységet tartalmaz, célkitűzéseink között nem is szerepelt ilyesmi: sokkal inkább egy empirikus anyag közreadása volt a célunk, amely – hangsúlyozom ismét – a kutatók számára hasznosíthatók lehetnek, valamint segédanyagként egyetemi kurzusok irodalmába kerülhet be, és talán kedvet kapnak pedagógusok is arra, hogy ilyen, vagy ehhez hasonló gyűjtéseket végezzenek saját közösségeikben.

Az empiria előtérbe helyezését az is szükségessé tette, hogy ennek további elemző vizsgálatát a SAL-projekten¹ belül más kutatási szakaszokba illetve fogja a tanszéki kutatócsoport elvégezni, jelen esetben ez a munka éppen az empirikus adatbázis bővítéséhez tudott hozzájárulni.

Talán felfigyelnek a füzetet lapozók, hogy a 2. fejezettől kezdődő adatközlés mintha variációkkal ugyan, de ismétlődne az 5. fejezetben. Nos, mi magunk is – értem a *pluralis* alatt a szerkesztőt és a szakmai lektort – vívódtunk, végül a lektori vélemény – „az egyes mondasók viselkedésmintákat is közvetítenek az 5. fejezetben” – győzedelmeskedett. S nyilván ez így van rendjén: az adatközlés dominálja a szöveget, így legfontosabb feladatunknak azt tekintettük, hogy a lehető legtöbb empiriát tartsuk benne a törzsszövegben.

Ez az inkább leíró szöveg tehát nem egylevelgős olvasmány, inkább haszonnal forgatható – akár példatárként, akár komparatív vizsgálatokhoz, akár csupán érdeklődőként – vajon a mi családunk elmesélt hagyománytárában felbukkannak-e hasonlóak?

Pécselt, 2008-03-10

Beck Zoltán

¹Society and Lifestyles: Towards Enhancing Social Harmonisation through Knowledge of Subcultural Communities, bővebben <http://sal.europarama.it>

SÁNTA ALÍZ

**SZOKÁSOK, BABONÁK BEÁS KÖZÖSSÉGEKBEN –
*gyerekszemmel***

WHS STUDENT
PTE BTK NTI ROMOLÓGIA
PÉCS, 2007

Sorozatszerkesztő
Beck Zoltán

Szerkesztette
Beck Zoltán

Lektorálta
Máté Mihály

Kötetünk a
Society and Lifestyle
nemzetközi kutatási program keretében készült

<http://sal.vdu.lt>

2008/1. kötet

Pécsi Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia Tanszék
7624 Pécs, Ifjúság útja 6.

Felelős kiadó: Forray R. Katalin tanszékvezető
A kötet megjelent 2008 májusában
ISBN 978-963-642-212-7
ISSN 1589-150X

Tartalomjegyzék

1. A kutatás

1.1. A gyűjtőmunka folyamata	13
1.2. A magyarországi cigányság nyelvi csoportjai	14
1.2.1. Kétnyelvűség, nyelvi készségek	15
1.3. A kutatás háttere	16

2. Babonák

2.1. Fogalmi meghatározás	20
2.2. Szerelem, terhesség, újszülött, keresztelő	22
2.3. Ünnepekkel kapcsolatos babonák	31
2.4. Hétköznapi babonák	33
2.5. Halottakkal kapcsolatos babonák	45

3. Tér és idő a néphitben

4. Szimbólumok, jelképek

4.1. Szimbólumok értelmezése	51

5. Szokások

5.1. A szokás fogalmi meghatározása

5.2. Hétköznapi szokások	56
5.3. Halottakkal kapcsolatos szokások	58

6. Felnőtt szokások	61

Köszönöm a Csapi Körzeti Általános Iskola, Szakiskola és Kollégium felső tagozatos diákjainak az együttműködést és a segítséget.

Köszönöm továbbá Máté Mihály szakmai segítségét. Köszönöm Fülöp Istvánné kolléganőmnek, hogy arra ösztönzött, hogy a babonák, szokások gyűjtését folytassam, továbbá, hogy az általa készített feljegyzéseket is feldolgozhattam¹. Köszönöm Gulyás Nóra kollégám aktív részvételét.

Nagyszerű volt olvasni továbbá Bódi Zsuzsanna, Csepeli György, Dávid Katalin és Pócs Éva szemléletformáló munkáit.

¹Az első 2003/2004-es tanévben készített feldolgozás az II. számú mellékletben tekinthető meg. Ez a feldolgozás csak felsorolja a babonákat és szokásokat. Minden babona vagy szokás csak egy változatban fordul elő. Ez volt az első közös munkánk, melynek folytatása a szakdolgozatban található feldolgozás. Ösztönöztem a tanulókat arra, hogy közös munkánknak van eredménye, a továbbiakban is gyűjteni kell a családban, a rokonságban.

A cigány kisebbségre vonatkozó ismereteink hiányosak.

A kisebbségről olyan, a többség által alkotott sajátos tudás szerveződik, melyet a képzelet körébe lehet utalni.

„A képzelet, a tudás egyik olyan fontos tartományként jelenik meg, mely valamilyen módon a meglévőtől elrugaszkodva a nem meglévőt meglévőként gondolja el, és hozza létre.”²

Így a kisebbségekről a tények nem a valóságot tükrözik, hanem egy önkényesen konstruált hamis összefüggést. Hogy miért félünk a cigányoktól? Mert megbabonáznak? Megátkoznak?

„Többségi oldalról nézve a kisebbségben mindig látunk valami egzotikust, valami fantasztikust, valami el nem gondolható, és ebből adódóan, valami fenyegetőt. Távoli, idegen a kisebbség, jól lehet a távolságot lélektani és képzeleti úton hozzuk létre, mivel a kisebbség valójában nagyon is közeli. Látjuk, hogy nem közénk való az illető, tehát félünk tőle, ismeretlennek tartjuk, és ennek következtében, (...) a kisebbség a többség félelmeinek, a többség bűneinek, (...) egyfajta projekciós céltáblája.”³

²Csepeli 1997:509.

³Csepeli 1997:510.

1. A kutatás

1.1. A gyűjtőmunka folyamata

„A tapasztalatok azt mutatják, hogy a cigány gyerekek oktatása sokkal hatékonyabb azokon a településeken, ahol a helyi cigányság/cigány csoportok történetének, nyelvének, hagyományainak ismeretében alakították ki a pedagógusok a cigánygyerekekkel való foglalkozás kereteit.”⁴

Az általuk elmondott babonák, szokások ismeretében érthetővé válik, hogy adott esetben a tanuló miért hiányzik akár egy-két hétig az iskolából. Családlátogatások során a szülők szívesen kínálnak bennünket étellel, itallal, hellyel. Azért is fontosnak tartom a gyűjtés feldolgozását, mert a tanulók sikerélményhez jutottak azáltal, hogy a leírt babona vagy szokás mellett minden esetben feltüntettem a tanuló nevét, lakhelyét és életkorát. A gyűjtésben 5-10 osztályos tanulók vettek részt, a feldolgozást próbáltam úgy elkészíteni, hogy a babonákat kevésbé ismerő tanulók is részesei legyenek a közös munkának.

A gyerekek feladata az volt, hogy lejegyzik a babonákat és szokásokat, majd sorra mindenki felolvassa a gyűjtését, megbeszéljük az esetleges eltéréseket, melyek a leírásokban találhatóak. Így a gyerekeknek egyre több babona vagy szokás jut/juthat eszébe. Gyakran hangzott el az a mondat: „Ezt én is tudtam...”, vagy „Nálunk ez másképp van...” Ez azért fontos, mert a különbözőségek is kiderültek. A gyűjtés során a tanulók gyakran még a szünetben is megállították, hogy „Eszembe jutott...”. Dolgozatom ilyen formában való feldolgozását első lépésnek tekintem, szeretném a későbbiekben elvégezni a gyűjtést a gyerekek szülei körében is.

⁴Bódi 1997:7.

1.2. A magyarországi cigányság nyelvi csoportjai

A hazánkban élô cigányok több mint 70%-a csak magyarul ért (ún. romungrók). Ők már több száz éve hazánkban élnek. Korábban egy részük az indoeurópai nyelvcsalád ind nyelvei közé tartozó romani nyelv ún. kárpáti dialektusát beszélte, ezért kárpáti cigányoknak is hívják ôket.

A hazai cigányoknak mintegy 21%-a beszéli a romani nyelv valamelyik dialektusát, többségük az ún. oláh cigány dialektus valamelyik változatát, mely foglalkozások szerint különül el: lókereskedôk, szőnyegkereskedôk, üstfoltozók, rézművesek, féművesek, kovácsok, ronggyűjtôk stb. Az oláh cigányok őrzik legerősebben a cigányság archaikus szokásait.

A magyarországi cigányok harmadik nyelvi csoportját a beások alkotják. A magyarországi cigány lakosság 8%-át teszik ki, döntően a Dél-Dunántúlon laknak.

Döntô többségük, az ún. árgyelánok nyelve a nyelvújítás elôtti bánáti román dialektusból, a román nemzeti nyelvtôl izoláltan alakuló, fejlôdô nyelv, a beás. Az árgyelánok többsége Somogy, Tolna, Zala, Baranya és Vas megyében használják ezt a nyelvjárást.

A Dél-Dunántúlon Alsószentmártonban és környékén a muncsán nyelvjárást beszélik. Hazánk keleti részén élô harmadik nyelvcsoport a ticsán, a nyugat-erdélyi ún. krisán nyelvjárást beszéli.

Ezeket a beásul beszélô cigányokat gyakran hívják teknôvájóknak, mivel hagyományosan teknôvájással, fakanál készítésével és egyéb famunkával foglalkoztak. Magukra is a beás elnevezést használják.

A román nyelvi környezetet elhagyva a beások az új nyelvi környezet hatása alá kerültek. Ez a nyelvi változás napjainkban felgyorsult, mivel a zárt közösségek felbomlottak, a cigányok faluba költözése során egyre inkább kétnyelvűekké váltak. A beás nyelv így családi „intim” nyelvvé vált.⁵

⁵Orsós 1997:194-195.

1.2.1. Kétnyelvűség, nyelvi készségek

A nyelvi nehézségek, a kétnyelvűség a gyűjtés során is megmutatkoztak. Több alkalommal elhangzottak el a következő mondatok: „Hogyan írójam le?”, „Nem tudom leírni!”, „Segítsen megfogalmazni, mert maga tudja, hogy mit akarok leírni”. Fogalmazásbeli problémák adódtak a gyerekeknél. A munkáikban sok volt a szóismétlés, az értelmetlenné tűnő mondatok, mert nem tudták gyűjtéseiket, gondolataikat helyesen kifejezni. Felnőtt tanítványom a „Firej ásá”⁶ kifejezésnél nem tudta megmondani a magyar jelentést. A tanulók mindegyike otthon, családi környezetben is használja a beás nyelvet. Sok esetben előfordul, hogy beásul beszélnek egymással akkor, ha nem akarják, hogy a felnőttek megértsék őket.

Kicsi a szókincsük, szűkös a fogalmi készletük, hängzik el gyakran. A nyelvi nehézségek alapvető oka az eltérő anyanyelvben keresendő. A cigány gyerekek otthon más nyelvet sajátítanak el anyanyelvként, mint az oktatás nyelve. A cigány gyerekeknek körülbelül egyharmada nő fel cigány nyelvi környezetben, 8-10 százalékuk származik beás közösségekből. Az ilyen közösségekből beiskolázott gyerekek magyar nyelvtudása változatos képet mutathat: a cigány vagy beás egynyelvűségtől egészen addig, hogy a gyerek jobban beszélt (ún. domináns) nyelve a magyar.

A nyelvi probléma a cigány gyerekek esetében jóval összetettebb. Mi lehet a közös nehézségek forrásvidéke, amikor a családi környezete nyelv, foglalkozás, életmód szempontjából sokszínű?

A kisgyermek anyanyelvi közösségben nem csupán az anyanyelv grammatikáját tanulja meg, hanem egyben a közösségben érvényes, szociálisan és kulturálisan meghatározott nyelvhasználati módokat is elsajátítja. Ez a folyamat az ún. nyelvi szocializáció, része a szocializációnak: annak a folyamatnak, amely során a kisgyermekből kulturálisan és társadalmilag kompetens személy, egy adott közösség teljes jogú tagja lesz. A cigány gyerekek nyelvi hátránya nagyrészt abból ered, hogy a gyerekek számára elérhető, otthon elsajátított nyelvi mintából az írott nyelvvél, az írásbeliséggel való kapcsolat rendszerint hiányzik.

Az iskolaorientált családokban a gyereket körülvevő tárgyi környezet számos eleme már kisgyermekkorban megtalálható. A kicsik hathónapos koruktól felfigyelnek a könyvekre, a könyvekből származó információkra. A könyv-

⁶A beás kifejezést úgy írom le, ahogy felnőtt tanítványom megadta.

olvasás egyike a gyakori közös tevékenységeknek, amelyekhez kérdések-válaszok kapcsolódnak (Mi ez?; Milyen ez?; Miért?). A későbbiekben közös könyv olvasási tevékenység átalakul, a gyerektől várt magatartás a „hallgatóvá válás”, ha olvasnak, vagy mesélnek neki, jegyezze meg a hallottakat, és várja ki a sorát a beszédben. Látják olvasni, írni szüleiket és a környezetükbe tartozó más személyeket. A gyerek megérti a könyvek tartalmára vonatkozó kérdéseket, válaszolni is képes ezekre: partnerként viselkedik, olvasóként, akinek mondanivalója van a könyvekről. Ez a fejlődés a kisgyermekkori nézetéssel kezdődik, és folytatódik végig az iskola előtti években. Az óvodai nevelés sok tekintetben az otthonihoz hasonló mintákat követ.

Mindezekből a készségekből a hagyományos cigány közösségek gyermekei úgyszólván semmit sem sajátítanak el. A hagyományos cigány közösségekben a cigány kisgyereket körülvevő tárgyi világból hiányzik a gyermekkönyv (többnyire a más, fejlesztő játéktárgyak is); a felnőttekkel való közös tevékenységből, a mindennapi élet helyzeteiből hiányoznak azok a tevékenységek, amelyekben „írásbeliséggel kapcsolatos események” előfordulhatnak.

Anyanyelvi közösségükben írástudatlan vagy funkcionálisan írástudatlan szülők gyermekeként nevelődve, a cigánygyerekek híjával lesznek a tárgyi és nyelvi ismeretnek, fogalmi készletnek, melyeket a könyvekhez kapcsolódó tevékenység során sajátítanak el.⁷

1.3. A kutatás háttere

Iskolatörténet

A zalai dombság között megbúvó Csapi – Nagykanizsától észak-keletre, Zalakarostól délnyugatra található kisközség. Nagykanizsától 14 km-re, illetve a 7-es műúttól 3-4 km-re fekszik.

Iskolánkat 1973-ban alapította az akkori Zala megyei Tanács azzal a céllal, hogy felzárkóztatási kísérletet tegyen az egykori nagykanizsai járás hátrányos és veszélyeztetett helyzetű cigány tanulók hátrányainak leküzdésére. Az iskolaalapítás Kovács Lajos megyei művelődési osztályvezető, valamint Kotnyek István járási művelődési osztályvezető nevéhez fűződik.

⁷Réger 2001:85-91.

A beiskolázási körzet kezdetben néhány környező településre korlátozódott. Az intézmény tanulókkal való feltöltésében segédkeztek a néhai községi tanácsok is néhány esetben kötelezővé téve a gyerek Csapiba történő beiskolázását. A kötelező beiskolázás következménye az volt néhány esetben, hogy a szülők úgymond visszalopták a gyerekeket. Kezdetben nagyon sok volt a túlkoros problematikus gyerek, akiktől az iskolák szívesen megváltak és küldtek Csapiba. Az iskola létrehozásának akkor országos visszhangja volt. Foglalkozott vele a televízió és sok napi és hetilap. Ezáltal sok érdeklődője, látogatója és támogatója volt az iskolának. / Vatikántól Japánig megfordultak itt látogatók./

Akkoriban még élt a szocialista brigádmozgalom, amelyek közül csaknem 100 támogatta az iskolát valamilyen módon különösen karácsony és húsvét táján. A támogatás az érdeklődés az évek során egyre csökkent, a rendszerváltással a régi támogatások elmaradtak.

Kezdetben 1-4 osztályos iskolaként működött, majd egycsoportos óvodával bővült. A rendszerváltásig az iskola szerves folytatásaként Nagyrécsén folyt a cigány tanulók felső tagozatos képzése. A rendszerváltással egy időben a helyi önkormányzat felszámolta a nagyrécei diákotthont, Csapi viszont átvállalta a felső tagozatot is, így lett iskolánk 1989-től 8 osztályos iskola. 1998-tól pedig már a 9. osztály, 2001-től 10. osztály is működik. Létszáma évről évre emelkedik 50 fős tanulólétszámmal indult, jelenleg 263 tanuló jár Csapi iskolába. Azért csak ennyi mert ennyi az intézmény maximális / zsúfolt/ befogadóképessége.

Az épületek belső terét folyamatosan átépítettük mivel az érdeklődés évről-évre nőtt az intézmény iránt. Időközben az óvodánk is bővült egy csoporttal. Jelenleg egy kis-középső és egy nagycsoportunk van. Iskolánk nem kiegészítő iskola, normál általános iskolai tanterv szerint működik. Az iskola 33 éves fennállása alatt többször kellett átértékelni, módosítani az iskolában folyó oktató-, nevelőmunkát a jobb eredmények elérése érdekében. Jelenleg az iskola hétközi kollégiumként működik, a gyerekek hétfőtől-péntekig tartózkodnak az iskolában, pénteken iskolabusz szállítja őket haza, illetve hétfőn vissza. Kezdetben havonta egyszer, majd kéthetente utaztak haza a gyerekek, de a tapasztalatink szerint a heti hazautazás kedvezőbb a gyerekeknek. Így nem érzik a szüleiktől elszakítottnak magukat, nem válnak magatartászavaros gyerekké, mint azt sok állami gondozásból kikerült kisgyereknél tapasztaltuk. Az utazási költségeket az iskola fedezi.

Az utazási költségeken kívül az intézmény a napi ötszöri étkezést biztosít, valamint ruhával, tisztálkodási eszközökkel, tankönyvekkel, íróeszközökkel látja el a tanulókat.

A tanulókról

Az idejaro gyerekek szüleinek 90%-a munkanélküli, az egy főre jutó jövedelem gyakran alig haladja meg az ötezer forintot. A társadalom periferiájára került családok gyermekei járnak elsősorban hozzánk. A szülők önként választják az iskolát. Zala megye (Nagykanizsa, Galambok, Murarátka, Csapi, Zalaújlak, Magyarszerdahely, Szepetnek, Kilimán, Dobri, Tótszentmárton, Rigyác, Orosztony, Borsfa, Homokkomárom, Zalaszentjakab, Csörnyeföld, Obornak, Eszteregnye, Zalaszentlőrinc, Zalaegerszeg, Zalaudvarnok, Garabonc, Nagyrécse, Palin, Zalakaros, Letenye, Balatonmagyaród, Petrivente, Becsehely, Bocska, Újudvar), Somogy (Somogyudvarhely, Csugó, Csurgónagymarton, Iharos, Iharosberény, Inke, Nagyatád, Hollád, Nemesdéd, Nemespátró, Pogányszentpéter, Bolhó, Porrog, Porrogszentkirály, Zákány) és Vas (Csehimindszent, Bérbaltavár, Telekes, Vasvár) megye 50 településéről érkeznek Csapiba a tanulók, így az iskola regionális feladatokat lát el. A regionális beiskolázás ellenére intézményünket a helyi önkormányzat működteti, bár a község összlakossága (178 fő), kevesebb, mint az iskolába járó gyerekek száma.

A fenntartási költségeket a normatív állami támogatásból a helyi önkormányzat a megyei önkormányzat támogatásából valamint pályázatokból befolyt összegekből tudtuk mindez ideig fedezni, remélhetőleg ez a jövőben is sikerülni fog.

Az iskolánkba járó cigány tanulók a beás nyelvet beszélőkhöz tartoznak. A beás nyelvet a 2003 szeptemberétől oktatjuk. Előtte nyelvi szakkör keretében gyakorolhatták ezt tanulóink. Nem áll szándékunkban a gyerekek identitását megváltoztatni, sőt erősíteni kívánjuk, ezért hagyományörző szakkör keretében gyakorolhatják, illetve ismerhetik meg kultúrájukat, hagyományaikat. Iskolánk önállóvá válásával és 10 osztályos iskolává történő bővülésével igyekeztünk kapcsolatot teremteni a környező községek és Nagykanizsa iskoláival. Lehetőségeinkhez képest ezen iskolák valamilyeni rendezvényén részt veszünk, illetve igyekszünk aktív szereplők lenni. A meghívásokat meghívásokkal viszonzozzuk. Immár hagyományyszerűen minden év májusában megrendezésre kerül a "TE IS MÁS VAGY TE SEM

VAGY MÁŠ” jelmondattal rendezett kulturális bemutató, melyre már 7 éve alkalmanként 150 - 180 más iskolából érkezett tanuló szerepel tanulóinkkal közösen. A jelentkezők száma évről-évre nő.

Ugyanígy hagyományszerűen rendezzük meg október 23.-a tiszteletére a “Közársaság Kupa” elnevezésű labdarúgó kupánkat, mely szintén egész napos rendezvény több csapat - iskola részvételével.

Tanulóinkat életkörülményeik javításán kívül szeretnénk felkészíteni úgy az életre, hogy olyan praktikus ismereteket is kapjanak, melyeket nagy többségük a családtól nem kaphat meg.

Az évek során követve tanulóink sorsát a 8 osztály elvégzése után, az általános tapasztalat az volt, hogy tanulóink a 8. osztály elvégzése után elsősorban a család rossz anyagi helyzete, valamint sok esetben a szülők féltése miatt kikerülnek a szervezett oktatási keretek közül, és potenciális munkanélküliekké válnak.

Emiatt kértük és megkaptuk a 9-10. osztály indításának lehetőségét azért, hogy szakmát is oktathassunk, úgy kerüljenek ki tőlünk a leghátrányosabb helyzetű tanulók, hogy szakmai ismeretekkel rendelkezzenek, így próbáljanak meg elhelyezkedni, illetve önállóan gondoskodni a majdani családjukról.

A 2005/2006-os tanévtől intézményünkben elkezdődött a szakképzés. Kőműves és szakács szakmák között választhatnak tanulóink. Jelenleg 13 tanuló vesz részt a szakképzésben, 8 szakács és 5 kőműves.

2006. január 20-án került átadásra a 613 millió forintos címzett állami támogatásból épült kollégium épülete.⁸

Terveink között szerepel egy oktató farm létrehozása. A bázis léthozásával kigazdaság jönne létre, mely a végzett, esetleg munkanélküli fiataloknak átmeneti segítséget tudna nyújtani.

Iskolánk részt vett az Összetartó Társadalom projektben. A program fő alappillére a másság elfogadása, a bizalom erősítése a különböző társadalmi csoportok között, erős szolidaritásra való képesség. Megerősítést kaptunk abban, hogy az eddigi munkánkat jól végeztük.

2. Babonák

A babona egy olyan sajátos mentalitást hordoz magában, amely irracionális viselkedésként jelenik meg (rejtetten vagy nyíltan) a köztudatban. Ennek oka, hogy a mai szekularizált világban a „természetfeletti világrend mindent megmagyarázó hiedelemrendszere helyébe a tudomány nem adott semmit. Nincs egészséges, praktikus lélektan és etikán alapuló életfilozófiának kultusza, nem alakultak ki az életproblémákkal szembeni aktív erőfeszítések sémái, könnyen vesszük át a babonák mintáit – írja Buda Béla.⁹

A gyermek viselkedését meghatározza az, hogy a környezete hogyan minősíti magatartását, vagy az, hogyan tud érvényt szerezni saját akaratának. Fontosak továbbá azok a mechanizmusok, melyeknek segítségével komplex magatartásmintákat vesz át környezete tagjaitól. Az utánzás minden kultúrában a felnőtt viselkedés tanulásának fontos része: a gyerekek inkább teszik azt, amit a felnőttektől látnak, mint azt, amit mondanak nekik.

2.1. Fogalmi meghatározás

Babona: „Az ember alapvető vallási beirányozottságát negatív formában tanúsítják a babonás szokások, melyekben a hit helyett a hiszékenységgel találkozunk.” A babona ismertebb – ma is alkalmazott – formái: a mágia, a különféle jóslatok és magyarázatok (babonás álomfejtés) valamint a csillagjósolás az emberi sorssal kapcsolatban.¹⁰

Babona: természetfeletti eseményekben való hit, s minden ilyennek előidézésére irányuló cselekedet. A babona rendszerint régi vallási nézetek és cselekmények maradványa. A műveltség terjedésével egyre szűkebb körbe szorul, de egyes csökevényei szívósan tovább élnek (pl. pénteki nap, a 7-es és 13-as szám babonája).¹¹

Babona: 1. Bizonyos eszközöknek, cselekményeknek és körülményeknek titokzatos (természetfölötti) hatást tulajdonító és bizonyos jelenségeket természetfölötti erők megnyilvánulásával magyarázó tévhit. 2. Ezen alapuló cselekmény vagy közösségi szokás.

⁹Jahoda 1975:37.

¹⁰Boda 1992:123-124.

¹¹RKL 1991:88.

Babonás: 1. Babonákban hívő.

Babonaság: 1. Babonás hit. 2. babonás cselekedet.¹²

A néprajztudomány kialakulása előtt a néphit jelenségeit leginkább babonának szokták nevezni. A néphit közösségi jelenség, a generációk szinte észrevétlenül nőnek bele egy-egy népi hiedelemrendszerbe. Gyakran közösségi utasítások, előírások és tilalmak vagy magyarázatok ezek. A babonákat nem rendszerbe foglalva tanulják az előző nemzedéktől, hanem szinte belenevelődnek.¹³

A babona olyan vallási képzet, amely nem tartozik a hivatalosan elismert vallási rendszerek hittételei közé. Egyik vallás számára a másik vallás hittételeit babonaságnak lehet tekinteni.

Amit a kereszténység elutasított, de a nép továbbra is fenntartott, abból óhatatlanul babona lett.¹⁴A népi babonák többsége fennmaradt. „A babona az emberi sorssal kapcsolatos ősi kíváncsiság is szolgálatba képes állítani.”¹⁵

A néphit az egyéni vagy közösségi sors kiszámíthatatlan eseményinél lép előtérbe. A néphittől remélt segítséget a köznép, a falu olyan szituációkban, melyekben mindenki cserbenhagyta. A néphit nem feltűnő, hiszen gyakran szégyellték, titkolták.¹⁶

Az élet a születéssel kezdődik, ezért a terhességgel, újszülött kisgyermekkel kapcsolatos babonák leírásával kezdem. A keresztelő a cigány családok életében fontos, amíg nincs a kisgyerek megkeresztelve, addig az ördögé. A keresztelést is babonás szokások övezik. Az ünnepek babonáival folytatom. A karácsonyi köszöntésekről nem tudtak a gyerekek mesélni, feltehetően azért, mert nem tartják be a karácsonyi köszöntéseket. Karácsonyról beszélgetve mindannyian elmondták, hogy ilyenkor összejön a család, beszélgetnek, mulatnak. Házassággal kapcsolatos babonákat keveset mondtak a gyerekek, mivel szegény, hátrányos helyzetű családokban élnek, az együtt élő párok ritkán kötnek hivatalos házasságot. A szerelem ennél fontosabb helyet foglal el az életükben. A hétköznapi babonáival folytatom, végezetül a halottakkal kapcsolatos babonákat írom le. Az élet a születéssel kezdődik, a halállal ér véget elvet követve. Egy-egy babonának több változata vagy jelentése van, ezeket mind bemutatom.

¹²MÉKSz 1982:82.

¹³Dömötör 1981:11

¹⁴Dömötör 1981:12.

¹⁵Boda 1992:124.

¹⁶Dömötör 1981: 13-15.

2.2. Szerelem, terhesség, újszülött, keresztelő

Szerelem, házasság:

- Ha valaki az asztál sarkánál ül, nem házasodik meg.
(Horváth Deli, Nagykanizsa, 14 éves)
- Akinek a haját kitéped, és a cipőjébe teszed a hajad, az szerelmes lesz beléd.
(Orsós Klára, Inke, 15 éves)
- Amikor a lány és a fiú összejönnek, addig nem szabad egymással hálni, amíg össze nem házasodnak. Mert szenttörést követnek el.
- Ha egy fiú meg egy lány összeházasodnak, és elválnak, akkor a másik fiúval nem szabad összeházasodni, mert akkor szenttörést követnek el.
(Orsós Hajnalka, Obornak, 16 éves)
- Ha menyasszonyt látsz, szerencséd lesz.
- Ha valaki szerelmes, de a fiú vagy lány nem viszonozza érzéseit, le kell vágni egy kakast és az ajtó fölé tenni. Ha bejön az illető és rácsöpög a vér, akkor ő is szerelmes lesz belé.
- Ahol megbotlasz, ott randid lesz, de ha megfordulsz, akkor nem lesz randevú.
(Bogdán Rita, Nagykanizsa, 16 éves)
- Evés közben nem szabad énekelni, mert bolond lesz a lány férje vagy a fiú felesége.
(Orsós Gyöngyi, Borsfa, 16 éves)

Terhességgel kapcsolatos babonák:

- Ha a terhes nő megrúg egy állatot, akkor szőrös lesz a gyerek háta.
(Ignác Margit, Inke, 14 éves)

- A terhes nő nem foghat meg állatot, mert a gyerek szőrös lesz.
(Bogdán Beáta, Petrivente, Imre hegy, 14 éves)
- Ha egy terhes nő megy el előtted az úton, és nem kínálod meg azzal, mit eszel, de ő megkívánta, akkor árpát ad.
(Domján Mónika, Galambok, 16 éves)
- Ha a nő terhes, nem szabad övet hordania, mert a babának a testén ott lesz a nyoma.
(Serbán Klaudia, Dobri, 14 éves)
- Ha egy nő terhes, akkor nem szabad szíjat hordania, mert a kisbaba fején látszani fog a szíj helye.
(Orsós Éva, Homokkomárom, 14 éves)
- Ha szeget találsz, fiad születik.
(Domján László, Galambok, 17 éves)

Újszülöttel – kisgyermekkel kapcsolatos babonák:

- Mikor a gyermeket kihozzák a kórházból, nem szabad átmenni az úton, mert szerencsétlenség éri.
- A kisbaba homlokát meg kell háromszor köpni egy öreg néninek, vagy a mamájának, akkor nem lesz megbabonázva, nem tudják megbabonázni.
(Tóth Tünde, Petrivente, 15 éves)
- A kisbabát homlokon köpik, hogy ne vigye el az ördög.
- Mikor megszületik a gyerek, addig nem nézhet tükörbe, amíg meg nem lesz keresztelve.
(Dara László, Szepteknek, 15 éves)
- Ha nem az anya mossa a gyerek testét, akkor nagyon fiatalon meg fog halni.
- Ha a kisgyerek vizébe nem öntenek ecetet, akkor a gyerek szerencsétlen lesz.

- A kisbabának este nem szabad belenézni a tükörbe, mert az ördögöt látja benne.
- Ha összenőtt szemöldökű ember ránéz a gyerekre, akkor a sátán fogja kísérni egész életében.
- A kisbabát nem szabad temetőbe vinni, mert este eljönnek érte a szellemek.
- A kisbaba vizét este nem szabad kiönteni, mert rászakad az ég. (Orsós Klára, Inke, 15 éves)
- Amikor a kisbabát megfürdeti édesanyja, a fürdővízben nem szabad másnak megfürödni, mert elveszi a baba álmát. Kivételt képez az édesanya, de ő is csak az arcát, kezét moshatja meg a fürdővízben, így erősebb lesz a kicsi csontja.
- A kisbaba vizében jó, ha megmosakszik az anyukája, mert erősebb lesz a csontja.
- A kisgyermek feje fölé ülni nem szabad, mert elveszi a baba álmát. (B. Balogh Andrea, Csurgónagymarton, 14 éves)
- Ha egy gyerek megszületik, és nem sír, akkor az ördög szállta meg.
- Ha valaki ráül a baba párnájára, elveszi a baba álmát. (Orsós Krisztián, Galambok, 14 éves)
- Ha a családban megszületik egy gyermek, akkor a babona szerint addig nem lehet kivinni este, amíg meg nincs keresztelve. Mert azt mondják, elveszi az ördög a lelkét.
- Ha megfürdetik, akkor az anyának kell mosnia a karjait és a lábait, állítólag így a gyerek erősödik. (Bogdán Szilvia, Csapi, 16 éves)
- Az újszülöttnak megvergetik a popsiját, így a rossz szellemet elűzik. (Orsós Tibor, Iharosberény, 18 éves)
- Nem szabad az újszülött pólyájára ráülni, mert akkor rosszat fog álmodni. (B. Balogh Ilona, Csurgónagymarton 17 éves)

- Ha egy baba fölé hajolsz amikor alszik, akkor elveszed az álmát.
(Rumi László, Zalaszentlőrinc, 17 éves)
- A kisbabát nem szabad este hasra fektetni.
(Bogdán Mária, Balatonmagyaród, 16 éves)
- Ha este vendég érkezik olyan helyre, ahol kisbaba van, az ajtó előtt meg kell állnia, hogy ne vigye el a baba álmát.
- Ha valaki megcsodálja a kisbabát, nyugős lesz, az édesanyja keresztformára megnyalja a homlokát.
- Ha nincs megkeresztelve a baba, a fürdővizet nem szabad kiönteni, mert beteg lesz.
- A baba talpát nem szabad megpuszítani, mert beteg lesz.
(Orsós Gyöngyi, Borsfa, 16 éves)
- Mikor a babát fürdetik, akkor csak az anya moshatja meg a felsőtestét, mert ha nem, akkor rossz lesz a gyerek.
(Horváth János, Rigyác, 14 éves)
- Ha álmában a kisbaba felsír, játszanak vele az ördögök. Ha álmában nevet, az angyalok játszanak vele.
- Ha a kisbaba lábát puszilgatják, akkor nehezen indul el.
- Összenőtt szemöldökű ember nem mehet a kisbaba közelébe, mert az ördögnek is összenőtt szemöldöke van.
(Serbán Klaudia, Dobri. 14 éves)
- Égő paraszt pohár vízbe kell tenni, s azokat a nevetket kell mondani, akik látták a babát. Akinek a nevénel lemegy a parázs, ő babonázta meg a gyereket.
- Macska fejét háromszor bele kell tenni a vízbe, amikor kiveszi a fejét, lerázza a babáról a babonát.
- A kisbaba születésekor egy pohár vízbe fokhagymát kell tenni. Ha lemegy a pohár aljára, a kisbabát megbabonázták.
(Orsós Klaudia, Kilimán, 15 éves)

- A kisbaba homlokát háromszor az anyja a nyelvével végighúzza, ha sós, akkor sokan csodálják a kisbabát.
(Balogh Alexandra, Nagykanizsa, 14 éves)
- Nagyon síró, rossz kisbaba: kicsi edénybe vizet kell önteni, majd parazsat tenni bele. Ha lemegy a parázs, megbabonázták, ha fel száll, akkor nem.
- Kisbaba ruháját nem szabad éjszakára kint hagyni az udvaron, mert rászáll a köd és a baba nyugtós lesz.
(Domján Csilla, Galambok, 13 éves)
- Amikor a kisbabát szoptatja édesanyja, nem szabad a feje fölé hajolni, mert így halált kívánunk a kisbabának.
(Mihálka Szandra, Petrivente, Vente puszta, 15 éves)
- A kisgyerek fürdővizét este nem szabad kiönteni, mert beteg lesz.
(Orsós Titanilla, Iharos, 14 éves)
- Este a baba fürdővizét nem szabad kiönteni, mert nem tud elaludni.
- Kislányoknak játék babát nem szabad simogatni, mert meg fog némulni.
- Játék babáról nem szabad a ruhát igazi babára adni, mert az igazi baba meg fog halni.
(Kovács Csaba, Iharos, 14 éves)
- A kisbabát nem szabad átlépni, mert átok lesz rajta, és nagyon rossz gyerek lesz.
(Aranyos László, Nagykanizsa, 17 éves)
- Este az anyukájának nem szabad mászkálni, mert az ördög játszik vele.
- Este a baba fürdővizét nem szabad kiönteni, mert az ördög nem hagyja aludni.
(Csonka Piroska, Porrog, 15 éves)
- A kisbaba fürdővizét egy messzebb lévő fa tövébe kell kiborítani, mert a babona szerint eltapossák a kisbaba álmát.
(Orsós Renáta, Iharos, 17 éves)

- Ha újszülött van a családban, idegen jön a házhoz, akkor hármat kell ráköpni a kisbabára, hogy ne legyen beteges.
(Domján Mónika, Galambok, 16 éves)
- Az újszülött homlokára háromszor rá kell köpni, hogy egészséges legyen. A köpést le kell nyalni; ha sós, a babát megbabonázták. Ezután a ház négy sarkába köpni kell egyet.
(Orsós György, Galambok, 16 éves)
- Ha egy baba születik, akkor nem szabad hangosan hallgatni a zenét, mert könnyen megsüketül.
(Orsós Hajnalka, Obornak, 16 éves)
- Összenőtt szemöldökű ember nem mehet a kisbaba közelébe, mert szemmel megátkozta.
(Horváth Deli, Nagykanizsa, 14 éves)

Kereszteléssel kapcsolatos babonák:

„A kereszteléssel az emberből kikergetik a sátánt. Amikor azt mondják, hogy amíg a gyermek nincs megkeresztelve, addig az ördögé, a csecsemő sírásában, hasfájásában, a szülőkből félelmet keltő szenvedésekben rossz hatások működnek, ettől valamiképp meg kell szabadítani.”¹⁷

- Ha keresztelés vagy esküvő van, olyan személyt nem engednek be a templomba, akinek összenőtt a szemöldöke.
(Horváth Veronika, Rigyác, 16 éves)
- Aki nincs megkeresztelve, annak rossz a lelkiismerete.
(Lendvai Zita, Gelse, 14 éves)
- Amíg nincs megkeresztelve a kisbaba, addig nem szabad egyedül hagyni, mert az ördög játszik vele.
- Amikor keresztelik, nem szabad nevetni a templomba, mert azt jelenti, hogy az Istent lenézik.

- A keresztelés után nem szabad átöltöztetni, és ugyanarra a helyre kell tenni, ahol a keresztelő előtt öltöztették.
(Csonka Piroska, Porrog, 15 éves)
- A kisgyereket mielőbb meg kell keresztelni, mert ha nincs megkeresztelve, nyugós és sír.
- Nem szabad elmenni keresztelésre akkor, ha össze van nőve a szemöldököd, mert azt szokták mondani, hogy akinek össze van nőve, az ördög fia vagy lánya.
- Ha valaki nincs megkeresztelve, akkor piros szalagot kell rákötni a kezére, hogy minden bajtól megvédje.
(Orsós Éva, Homokkomárom, 14 éves)
- Ha nincs megkeresztelve a kisbaba, piros szalagot kell kötni a csuklójára, hogy meg ne verjék szemmel.
- Ha valaki átlép egy kisbabán, vagy megcsikizi a lábát, akkor nem fog megnőni.
(Kis Lilla, Nemesdéd, 16 éves)
- Amikor az újszülöttet megkeresztelik, a keresztanyának a pólyába 500 forintot kell tenni, hogy életében szerencséje legyen.
(Bogdán Beáta, Petrivente, Imre hely, 14 éves)
- Amikor az újszülöttet megkeresztelik, a keresztanyának a pólyába 500 forintot kell tenni, hogy nagy korában gazdag legyen.
- Ha otthon hagyják a kisbabát, kendőt kell rákötni, hogy ne szálljon rá az ördög.
(Bogdán Tamás, Tótszentmárton, 13 éves)
- Ha megkeresztelnek egy kisgyermeket, a keresztelőgyertyát el kell tenni a keresztanyának, és csak akkor szabad meggyújtani, ha a kisgyermek beteg lesz, mert az Isten megsegíti és meggyógyul.
- Ha valaki először lesz keresztanya, akkor hétvégén kell tartani a keresztelőt, és az első keresztgyerek fiú legyen, mert szerencsét és egészséget jelent.

- Ha kisbaba van a házban, és valaki bemegy hozzá éjszaka meglátogatni, akkor meg kell állnia az ajtóban egy-két percre, utána mehet be. Ha nem áll meg és úgy megy a babához, akkor elveszi az álmát. (Mihálka Szandra, Petrivente, Vente puszta, 15 éves)
- A keresztelésre összenőtt szemöldökű ember nem mehet, mert az ördög kollégája, és a gyereket megbabonázhatja. (Tóth Tünde, Petrivente, 15 éves)
- A keresztyanya, amikor viszi a templomba a gyereket keresztelni, nem szabad hátranéznie, mert beteg lesz a gyerek.
- A kisgyereket meg kell keresztelni, hogy kivegyük az ördög szájából. (Orsós Titanilla, Iharos, 14 éves)
- Amíg a keresztelő nem volt meg, addig a kisgyermek este 9 után nem tartózkodhat kinn.
- A keresztelő költségeit a keresztyanya állja. (Orsós István, Szepetnek, 17 éves)
- Az újszülötthöz nem engednek senkit közel. Ha beteg lesz keresztelés előtt, akkor leköpi a homlokát és utána lenyalják. Ha sós, akkor elátkozta azok közül valaki, aki addig látta. (Orsós Beáta 11. osztály, Nemespátró)
- Az újszülöttet minél előbb meg kell keresztelni, mert amíg nincs megkeresztelve, addig az ördög játszik vele. (Nagy Erzsébet, Kilimán, 14 éves)
- Ha nincs megkeresztelve a kisbaba, nem szabad a feje fölé ülni, és fölé hajolni, mert fönna akad a szeme. (Orsós Klára, Inke, 15 éves)
- A baba ruháit nem szabad kint hagyni az udvaron sötétben száradni, mert az ördög fog vele játszani álmában. (Orsós Julianna, Rigyác, 17 éves)
- A kisgyerek ruháit és vizét nem szabad kint hagyni, mert rászáll a rossz. (Orsós Klaudia, Kilimán, 15 éves)

- A kisgyerek pelenkáját nem szabad este kivinni, mert elviszik az álmát.
(Ignác Margit, Inke, 14 éves)
- Minden újszülöttre hármat kell köpni, hogy egészséges legyen.
(Domján László, Galambok, 17 éves)
- A kisbaba pelenkáját nem szabad elégetni, mert fájni fog a feje.
(Orsós Krisztián, Galambok, 14 éves)
- Ha elégetik a kisbaba pelenkáját, hasfájós lesz.
- Ha valaki nincs megkeresztelve, akkor este keresztbe vetett lábbal kell aludni, mert ha nem így alszik, akkor az ördög játszani fog vele.
- Ha a kisbabát koszos kézzel megfogják, akkor fekete lesz a szeme.
- Este nem szabad a kisgyermeket tükörhöz vinni, mert nyugtalan lesz az éjszakája.
(Serbán Klaudia, Dobri, 14 éves)
- Ha valaki átlép egy babát, annak fejlődési rendellenességei lesznek. Ilyenkor, ha valaki átlépte, vissza kell lépnie.
(Orsós György, Galambok, 16 éves)
- A kisgyereket nem viheted temetésre, csak lakodalomba. Ha temetésre viszed, rövid lesz az élete.
(Orsola Szilvia, Nagykanizsa, 16 éves)

2.3. Ünnepekkel kapcsolatos babonák

- Ünnepkor nem szabad mosni, mert elmoszuk a halottak arcát.
- Varrni sem szabad, mert bevarrjuk a halottak arcát.
- Ünnepkor nem szabad a szemetet kidobni, mert meghal a házigazda.
(Mihálka Szandra, Petrivente, Vente pusztá, 15 éves)
- Ha ünnep van, nem szabad kidobni a szemetet, mert akkor a házigazdáját dobod ki a házból, és az meghal.
(Bogdán Klaudia, Tótszentmárton, 16 éves)
- Ünnepekkor nem szabad mosni, mert kiütéses lesz a bőre.
(Bogdán Mária, Balatonmagyaród, 15 éves)
- Ha szenteste gyertya mellett vacsorázunk, akkor velünk vacsoráznak az angyalok.
(Serbán Klaudia, Dobri, 14 éves)
- Karácsonykor nem szabad csirkét enni, mert elkaparja a szerencsét, de halat sem, mert elúszik a szerencse.
(Fülöp Nikolett, Zalaszentlőrinc, 12 éves)
- Karácsonykor búzát kell ültetni és a fa alá tenni, szerencséd legyen.
(Horváth László, Nagykanizsa, 13 éves)

Szilveszteri babonák:

- Szilveszterkor nem szabad mosni, mert kimossuk a szerencsénket.
(Bogdán Szilvia, Csapi, 16 éves)
- Ha szilveszterkor csirkecombot eszünk, akkor egy évig nem lesz szerencsénk.
(Nagy Klára, Obornak, 14 éves)
- Ha szilveszterkor (éjfélkor) nincs pénz a zsebedbe, a következő évben szegény leszel.
(Frittman Bernadett, Dobri, 18 éves)

- Szilveszter éjszaka éjfélkor rá kell állni egy székre egy kerek pénzzel a kezünkben, le kell ugrani, hogy beleugorjunk az újévbe.
(Domján Tamás, Galambok, 15 éves)
- Ha szilveszterkor lencsét szórsz a bolttól hazáig, és a lakás minden helyiségében, akkor gazdag leszel.
(Domján Mónika, Galambok, 16 éves)
- Ha szilveszter éjszakáján fogsz egy égő gyertyát, belenézel a tükörbe, akkor meglátod, hogy ki lesz életed párja.
(Orsola Szilvia, Nagykanizsa, 16 éves)
- Ha valaki szilveszterkor egy gyertyával a kezében belenézel a tükörbe, meglátja azt a személyt, akivel hátralevő életét le fogja élni.
(Kis Lilla, Nemesdéd, 16 éves)
- Szilveszterkor ki kell tenni 12 hagymalevelet és sót kell beletenni, amelyik hagymalevél alján víz lesz, az a hónap csapadékos lesz.
(Haracsi Zoltán, Murakeresztúr, 14 éves)

Újévi babonák:

- Aki újév napján pénzt talál, egész évben szerencséje lesz.
(Orsós Géza, Porrog, 16 éves)
- Újév első napján lencsét eszünk, akkor gazdagok leszünk.
(Dankó Tímea, Nagykanizsa, 13 éves)
- Ha újévkor lencsét eszünk, akkor sok pénzünk lesz.
(Vető Andrea, Nagykanizsa, 17 éves)
- Újévkor nem szabad csirkét enni, mert elkaparja a szerencsénket.
(Bogdán József, Letenye, 14 éves)
- Újévkor lencsét kell szétszórni az udvarban, hogy sok pénzünk legyen.
(Domján László, Galambok, 17 éves)
- Újévkor lencsét kell szétszórni az udvarban, hogy sikeres legyen az újév.
(Orsós György, Galambok, 16 éves)

- Újév napján nem szabad a szemetet a házból kivinni, mert elviszik a szerencsét.
(Frittman Bernadett, Dobri, 18 éves)
- Az újév reggelén addig nem mehet nő át a szomszédba, míg egy férfinember be nem lép, mert nem lesz szerencse abban az évben.
(Horváth László, Nagykanizsa, 13 éves)
- Ha újév első napján nő megy át a szomszédba, akkor szerencsétlenség éri egész évben.
(Dankó Tímea, Nagykanizsa, 13 éves)
- Ha valaki újév napján elalszik, egész év elalszik.
(Balogh Nikolett, Iharos, 13 éves)
- Ha újév napján felállsz egy székre, jobban indul az évéd.
(Balogh Péter, Csurgó, 13 éves)
- Újév első napján nem szabad átkozódni, mert beteljesül.
(Fülöp Nikolett, Zalaszentlőrinc, 12 éves)

2.4. Hétköznapi babonák

Seprűvel kapcsolatos babonák:

- Ha eldől a seprű, váratlan vendég jön.
(Bogdán Márk, Nagyrécsa, 18 éves)
- A fiatal lányokat nem szabad körbesöpörni, mert nem mennek férjhez.
(Kalányos Andrea, Nagykanizsa, 15 éves)
- Ha seprűvel megütik a fiúnak vagy a lánynak a fenekét, akkor nem nőül meg, nem megy férjhez.
(Bogdán Rozália, Galambok, 16 éves)
- Nem szabad senkit körbesöpörni, mert akkor nem fog megházasodni.
(B. Balogh Andrea, Csurgónagymarton, 13 éves)

- Nem szabad a társadat körbesöpörni, mert nem lesz gyereke.
(Domján Tamás, Galambok, 15 éves)
- Ha beütjük a könyökünket, nem szabad megfogni, mert nem jön vendég.
(Orsós Titanilla, Iharos, 14 éves)

Állatokkal kapcsolatos babonák:

- Ha elfut előtted egy fekete macska, gombot kell fogni.
(Szöllősi Szabina, Nagykanizsa, 16 éves)
- Ha átmegy az utcán előtted egy fekete macska, halált jelent.
(Czakó Brigitta, Dobri, 16 éves)
- Ha egy fekete macska megy el az úton, akkor meghal valaki.
(Orsós Klára, Inke, 15 éves)
- Ha fekete macskát látunk az úton, akkor kettőt hátra kell lépni és kettőt köpni, mert ha nem, akkor baleset lesz az úton.
(Orsós Krisztián, Galambok, 14 éves)
- Ha fekete macskát látunk, hármat hátra lépünk vagy hármat köpünk, hogy el ne vigye a szerencsénket.
(B. Balogh Andrea, Csurgónagymarton, 13 éves)
- Ha fekete macska átmegy az úton, akkor hármat vissza kell lépni, minden lépésnél köpni egyet.
(Serbán Klaudia, Dobri, 14 éves)
- Ha fekete macska megy át az utcán, akkor hármat kell köpni, hogy ne érje szerencsétlenség a családot.
(Nagy Erzsébet, Kilimán, 14 éves)
- Ha a fekete macska jobb oldalról balra megy át, akkor szerencsénk lesz.
- Ha az utcán fekete macskát látunk, hármat köpünk, és magunkban hármat kívánunk.
(Bogdán Attila, Tótszentmárton, 15 éves)

- Ha fekete macska átmegy az utcán, az balszerencse.
(Horváth Deli, Nagykanizsa, 14 éves)
- Ha átmegy előtted egy fekete macska, baleseted lesz.
(Rumi Róbert, Zalaszentlőrinc, 14 éves)
- Ha a fekete macskának a szemébe nézünk, akkor hármat köpünk,
és elfordulunk.
- Ha fehér macska megy el előtted, akkor szerencséd lesz.
(Domján Mónika, Galambok, 16 éves)
- Ha fehér macska megy át előttünk az úton, hosszú életet jelent.
(Lendvai Erika, Gelse, 17 éves)
- Ha fekete macska a szemünkbe néz, addig kell nézni, míg el
nem megy.
- Ha fekete macskára nézünk, elátkoz.
- Ha este döglött macskát látunk, akkor álmunkba visszatér.
- Amikor erdőben vagyunk, nem szabad kimondani, hogy róka,
hanem lompos farkú, akkor nem fog szerencsétlenség érni.
- Ha este a papagáj sikolt, meghal valaki.
(Zsárka Róbert, Nagykanizsa, 14 éves)
- Ha a háznál van egy fekete, koromfekete kutya vagy macska, az
elűzi a szellemeket.
- Ha egy macskacska este átfut az úton előttünk, akkor szerencsét-
lenség lesz.
(Tóth Tünde, Petrivente 15 éves)
- A fekete macska megy át az úton, akkor köpni kell hármat és
szerencsénk lesz.
(Dankó Tímea, Nagykanizsa, 13 éves)
- A róka nevét nem szabad kimondani, mert szerencsétlenség. Azt
lehet mondani, hogy az a vörös állat.

- Aki látja az utolsó gólyát elrepülni, szerencséje lesz.
(Nagy Erika, Obornak, 15 éves)
- Az állat megáll, és a szemembe néz, szellem néz rám.
(Mihálka Szandra, Petrivente, Vente pusztá, 15 éves)
- ha fekete kánya a ház előtt van, vagy a háztetőn, el kell zavarni,
mert meghal valaki a családban, és csak átkokkal lehet elzavarni.
(Orsós Klára, Inke, 15 éves)
- Ha bagoly repül az ablakba, huhog, halált jelent.
(Horváth János, Rigyác, 14 éves)
- Lópatkó szerencsét jelent. Ha lópatkó van a házban, akkor szeren-
csés lesz a ház.
(Dara László, Szepetnek, 15 éves)
- Ha fehér lovat látunk, szerencsét hoz.
(Horváth Deli, Nagykanizsa, 14 éves)
- Ha van kutyád és az egész nap „tutol”, valaki meghal a családban.
(Bogdán Klaudia, Tótszentmárton, 16 éves)
- Új házba vagy lakásba beköltözés előtt egy éjszakára valamilyen
állatot tesznek be, hogy a szellemek az állatot kapják el; ők csak
ezután töltik ott az éjszakát.
(Horváth László, Nagykanizsa, 15 éves)
- Ha a kutya tutol, azt jelenti, hogy baj érte a családot.
- Ha a kutyák tutolnak, előre megérik a bajt.
(Domján Tamás, Galambok, 15 éves)

Veszekedést okozó babonák:

- Ha a kanalakat keresztbe rakják le, veszekedést jelent.
- Ha a kést élére teszik le, veszekedés lesz.
(Orsós Krisztián, Galambok, 14 éves)

- Ha keresztben vannak a kanalak, valaki meghal a családban.
- Ha lobog a tűz, veszekedés lesz.
- Ha nagyon lángol és pattog a tűz, veszekedés lesz.
(Bogdán Attila, Tótszentmárton, 15 éves)
- Ha a tűzből szurkok pattognak ki, akkor veszekedés lesz.
(Dankó Tímea, Nagykanizsa, 13 éves)
- Ha a kenyeret fordítva rakjuk le, az veszekedést jelent.
- Ha a kenyeret fordítva rakjuk le, akkor sír az Isten.
(Domján Mónika, Galambok, 16 éves)
- Tűt nem szabad adni rokonoknak, mert veszekedés lesz.
(Orsós Klaudia, Kilimán, 15 éves)
- Ha egy tűt kapsz, akkor 1 forintot kell adni, mert össze fogtok veszni.
(Fülöp Nikolett, Zalaszentlőrinc, 12 éves)
- Ha a szerelmespárnak összekoccan a foga, akkor elválás vagy szakítás lesz belőle.
(Kis Lilla, Nemesdéd, 16 éves)

Só:

- Ha a só kiborul, veszekedés lesz a családban.
(Kalányos Andrea, Nagykanizsa, 15 éves)
- Ha kiborul a só, akkor szerencsétlenség lesz a családban.
(Aranyos László, Nagykanizsa, 17 éves)
- Ha kiborul a só, akkor veszekedni fog valaki a háznál.
(Szélig Ramóna, Palin, 13 éves)
- Ha valaki kiönti sót, akkor nagy szegénységet varr magára.
(Kis Lilla, Nemesdéd, 16 éves)

- Ha nincs otthon só, szegénységet jelent.
(Orsola Szilvia, Nagykanizsa, 16 éves)
- Ha sót szórunk a ház négy sarkára, akkor megvédi a házat a szellemektől.
- Abban a helyiségben, ahol szellem volt, szentelt vizet kell önteni vagy sót szétszórni és elmegy.
(Serbán Klaudia, Dobri, 14 éves)

Alvás, álmok:

„Az álmodó személy mindig egy adott társadalmi és kulturális térben mozog, az álom szükségképpen társadalmi és kultúrproduktum, mely magán viseli a makro- és mikroközösségek bélyegét, többek között a felhasznált szimbólumok kiválasztásában és értelmezésében.”¹⁸

- Este nem szabad tükörbe nézni, mert meglátjuk a koporsónkat.
- Ha azt álmodjuk, hogy kiesek a fogunk, halált jelent.
(Rumi László, Zalaszentlőrinc, 17 éves)
- Éjjel nem szabad tükörbe nézni.
(Dara László, Szeptetnek, 15 éves)
- Ha valaki fordítva teszi le a párnáját, akkor álmatlan éjszakája lesz.
(Kis Lilla, Nemesdéd, 16 éves)
- Ha rosszat álmodunk, el kell mondani valakinek, mert megvalósul.
(Fülöp Nikolett, Zalaszentlőrinc, 12 éves)
- Ha kígyóval álmodunk, akkor fázunk álmunkban.
- Ha valaki fakanállal eszik, veri a keresztanyját.
- Ha foggal álmodunk, halált jelent.
- Ha hosszú fekete hajjal álmodik valaki, halált jelent.
(Orsola Szilvia, Nagykanizsa, 16 éves)

¹⁸Görög 2000:148.

- Lyukkal álmodni: halál
- Házsal álmodni: halál.
- Ha halottal álmodunk, hív minket fel kell kelni, mert meghalunk.
(Nagy Erika, Obornak, 15 éves)
- Szegénységgel álmodni, gazdagság.
(Mihálka Szandra, Petrivente Vente-puszta, 15 éves)
- Ha valaki színes ruhával álmodik, örülni fog.
- Ha rövid hajjal álmodunk, rövid életünk lesz, ha hosszú hajjal álmodunk, hosszú életünk lesz.
- Ha tetűvel álmodunk, szegények leszünk.
(Domján Mónika, Galambok, 16 éves)
- Aki álmunkban meghal, hosszú életű lesz.
- Vérrel álmodni: szerencse.
(Bogdán Beáta, Petrivente, Imre hegy, 14 éves)
- Aki lóval álmodik, azt jelenti, hogy ördög van a házban, minél előbb fel kell kelnie.
(Lendvai Zita, Gelse, 14 éves)
- Ha fehér lóval álmodunk, ördögöt jelent.
- Ha kutyáról álmodunk, húséget jelent.
(Rumi Róbert, Zalaszentlőrinc, 13 éves)
- Ha lóval álmodunk, halált jelent; ha hozzáérünk a lóhoz, akkor elviszi a szellem.
- Ha tetűvel álmodik valaki, szegénységet jelent.
(Lendvai Erika, Gelse, 16 éves)
- Ha valaki lóról álmodik, azt jelenti, hogy az ördög fekszik mellette.
(Nagy Erzsébet, Kilimán, 14 éves)
- Ha valaki vérrel álmodik, szerencsét jelent.
(Kalányos Tünde, Nagykanizsa, 17 éves)

- Ha valaki pénzzel álmodik, pletykálják.
(Balogh Alexandra, Nagykanizsa, 14 éves)
- Ha valaki fogról álmodik, valaki meghal a családjában.
(Orsós Iván, Nagykanizsa, 12 éves)
- Ha álmodban olyat álmodsz, hogy fogorvosnál vagy és kihúzza a fogad, abból halál jön ki.
- Ha álmodban olyan valakiről álmodsz, akit nem ismersz, találkozni fogsz vele egy hónapon belül.
(Orsós Klaudia, Kilimán, 15 éves)
- Ha hosszú útról álmodunk, akkor vándorolni fogunk.
- Ha valaki este a párnára ül, éjszaka rosszat fogsz álmodni.
(Csonka Piroska, Porrog, 15 éves)
- Este rossz dolgokról beszélni nem szabad, mert megálmodjuk.
(Domján László, Galambok, 17 éves)

Tükörrel kapcsolatos babonák:

- Este nem szabad tükörbe nézni, mert az ördög megjelenik.
- Aki sokáig a tükörbe néz este, akkor a boszorkány az álmában lesz, és megidéz neki valamit, és megmondja, hogy mikor fog meghalni.
(Orsós Klára, Inke, 15 éves)
- Ha összetörök egy tükör, akkor ahány fele tört, annyi év szerencsétlenség lesz.
(Orsós Krisztián, Galambok, 14 éves)
- Ha törött tükörbe belenézünk, akkor nem megyünk férjhez egy évig.
(Bogdán Rita, Nagykanizsa, 16 éves)
- Ha eltörjük a tükröt, akkor 7 év szerencsétlenséget jelent.
- Ha a kezedben törik szét a tükör, akkor 7 évig nem lesz barátod/barátnőd.
(Orsola Szilvia, Nagykanizsa, 16 éves)

- Ha belenézünk a törött tükörbe, 7 év balszerencse vár ránk.
(Bogdán Csaba, Csapi, 15 éves)
- Ha összetörük a tükör, 7 év balszerencse kísért.
- Ha éjfélkor belenézel a tükörbe, látom magam öregen.
(Szöllősi Szabina, Nagykanizsa, 16 éves)
- Ha eltörsz egy tükröt, belenézel, akkor 7 év szerencsétlenség.
(Budai Anna, Garabonc, 16 éves)
- Ha eltörsz egy tükröt, 7 év szerencsétlenség, nem szabad belenézned, nem szabad felsöpörnöd és hozzányúlnod, ha más söpri fel, akkor azzal sorstársak lesztek, és megféleződik a szerencsétlenség.
(Domján Mónika, Galambok, 16 éves)
- Ha valaki akkor néz tükörbe, mikor összetörük, szerencsétlenséget jelent.
(Orsós Ferenc, Palin, 17 éves)
- Ha törött tükörbe nézünk, 8 év szerencsétlenséget jelent.
(Kalányos Tünde, Nagykanizsa, 16 éves)
- Ha összetörük a tükör, azt ki kell dobni, mert szerencsétlenséget okoz. Ahány darabra törik a tükör, annyi év szerencsétlenség.
(Nagy Erzsébet, Kilimán, 14 éves)
- Ha összetörük a tükör, nem szabad belenézni, mert valaki meghal a családból.
(Bogdán Klaudia, Tótszentmárton, 16 éves)
- Este nem szabad a tükörbe nézni, mert ördögöt látunk.
(Bogdán Rozália, Galambok, 16 éves)
- Ha eltörük a tányér vagy a pohár, bent kell hagyni 7 óráig, mert ha kiviszed, akkor a szerencsédet is kiviszed.
(Nagy Rita, Petrivente, Vente puszta, 13 éves)
- Ha egy pohár eltörük, hét óra hosszat bent kell hagyni a lakásban, mert kiviszik a szerencsét.
(Horváth Szabolcs, Rigyác, 13 éves)

- Ha az ablak alatt állunk, szerencsétlenségünk lesz.
- Ha benézünk az ablakon, akkor meghal valamelyik családtagunk.
(Vető Andrea, Nagykanizsa, 17 éves)
- Éjfélkor nem szabad kinézni az ablakon, mert a következő nap nem lesz szerencsénk.
- Éjfélkor nem szabad belenézni a tükörbe, mert meglátjuk a koporsónkat.
(Domján Tamás, Galambok, 15 éves)
- Ha valaki elejt egy poharat, szerencsétlenséget jelent.
(Orsós Iván, Nagykanizsa, 12 éves)

Viszketés:

- Ha viszket az orrom, megvakarom, hármat rántok rajta, leütöm a bosszúságot.
(Nemes Anett, Kaposvár, 15 éves)
- Ha viszket az orrod, üsd meg háromszor a kezedet.
(Bogdán Beáta, Petrivente, Imre hegység, 14 éves)
- Ha valakinek a bal szeme viszket, örülni fog, ha a jobb szeme viszket, akkor rossz fog történni vele.
- Ha valakinek a bal tenyere viszket, pénzt kap, ha a jobb tenyere, akkor pénzt ad ki.
(Lendvai Erika, Gelse, 16 éves)
- Ha valakinek a bal szeme viszket, örülni fog, ha a jobb szeme, akkor sírni fog.
(Domján Mónika 10. osztály, Galambok)
- Ha beütöd a könyököd, vendég jön, ha megfogjuk, akkor nem kívánatos vendég jön.
(Hosszú Zsolt, Bolhó, 18 éves)

- Akinek vendége jön és van gyereke, nem szabad, hagyni az ajtóba állni, le kell ültetni, és ha nem ül le, elveszi a gyerek álmát.
(Orsós Klára, Inke, 15 éves)
- Ha ég az ember füle, akkor valaki beszél róla.
(Orsola Szilvia, Nagykanizsa, 16 éves)
- Ha ég a füled, valaki átkoz.
- Ha ég az arcod, valaki emleget.
- Cseng a fülem, hírt fogok hallani, ha a jobb fül, jó hír, bal fül rossz hír.
(Bogdán József, Letenye, 14 éves)
- Ha viszket az orrom, mérges leszel.
- Ha a bal fülem cseng, jó hírt kapok, ha a jobb fülem cseng, rossz hírt kapok.
- Ha viszket a jobb talpam, futni fogok, ha a bal talpam viszket, táncolni fogok.
(Csonka Roland, Porrog, 17 éves)

Ez-az, innét-onnét:

- Ha valaki átmegy egy nyitott létra alatt, akkor egész életében balszerencse fogja érni.
(Kis Lilla, Nemesdéd, 16 éves)
- Ha a könyv leesik, szerencsétlenség fog történni.
(Bogdán Klaudia Tótszentmárton, 16 éves)
- Ha seb van az emberen, azt le kell pisilni, így hamarabb gyógyul.
(Czakó Brigitta, Dobri, 16 éves)
- Ha egy mentőautót vagy hullaszállítót meglátunk, pirosat kell fogni, mert akkor nem lesz a családba haláleset.
- Ha este egy halált elkövető ember felnéz az égre, annak örök félelme lesz.
(Tóth Tünde, Petrivente, 15 éves)

- A dohány rágcslása fogfájás ellen jó.
(Orsós Krisztián, Galambok, 14 éves)
- Aki beleköp a kútba, rossz élete lesz.
- Ha füvet tépnek, esni fog az eső.
(Takács Tamás, Csurgó, 13 éves)
- Ha kicsúfolód a másikat, hogy milyen baja van, te is olyan leszel.
(Domján Mónika, Galambok, 16 éves)
- Nem szabad nyitott ajtónak hátat fordítani, mert akkor sorsodnak fordítasz hátat.
(Bogdán Márk, Nagyrécse, 18 éves)
- Ha valaki úgy varrja fel a gombot a ruhájára, hogy a ruha rajta van, magára varrja a sok ellenséget.
(Kis Lilla, Nemesdéd, 16 éves)
- Az ágyra fehér lepedőt terítesz, körbefutod háromszor a házat, vérrel rá lesz írva hány évig élsz.
(Nagy Erika, Obornak, 15 éves)
- Amikor pénz találunk, akkor hármat kell ráköpni és szerencsés lesz.
(Orsós Éva, Homokkomárom, 15 éves)
- Ha valakit átlépnek, az nem nő meg.
(Nagy Erzsébet, Kilimán, 14 éves)

Szellemidézés, szellemek:

- Ha valakinek megjelenik valami a házban, akkor el kell menni a paphoz, és szentelt vizet kell kérni, hogy elmenjen a szellem.
- Abban a helyiségben, ahol szellem van, vagy megjelent, a négy sarokba szentelt vizet kell tenni, hogy menjen el a szellem, meg sót is kell.
- Ha valaki idéznek, és többen vannak, ha valaki nem hisz benne, akkor ki kell szállni a körből, mert elviszi a szellem. Ki kell mennie a helyiségből. Nem szabad idézés közben felkelni, mert ha felkel, akkor ott marad a szellem.
(Orsós Éva, Homokkomárom, 14 éves)

- Ha valakit idéznek, akkor nem szabad levenni az asztalról a kezét, külön senkinek, mert a házban marad az idézett személy.
(Tóth Tünde, Petrivente, 15 éves)

2.5. Halottakkal kapcsolatos babonák

A halottak tisztelete a legfontosabb a cigány közösségekben. Látni fogjuk, hogy a halottakkal kapcsolatos babonák és szokások sok esetben megegyeznek. A gyerekek által babonaként vagy szokásként közölt adatot az általuk használt besorolás szerint adom közre.

- Ha a suvinka¹⁹ az ablakban van, akkor halál lesz a családban.
(Orsós Éva, Homokkomárom, 14 éves)
- Ha az ablakban megjelenik a suvinka, baj van a családban valakivel.
(Serbán Klaudia, Dobri, 14 éves)
- Ha valaki meghal a családból és szellem képében visszatér, papot hívnak, aki megszenteli a házat.
(Horváth Veronika, Rigyác, 16 éves)
- Ha kimész a ház elé, nem szabad az ablakon benézni, mert a gazda meg fog halni.
(Mihálka Szandra, Petrivente, Vente puszta, 15 éves)
- Ha temetik a halottat, a koporsóba nem szabad pipát, cigarettát tenni, mert az ördög jelképe.
(Bogdán Tamás, Tótszentmárton, 13 éves)
- Ha valaki meghal, haza kell vinni mielőtt eltemetik, hogy ne térjen vissza.
- Ha valaki meghal, a cipőjét le kell venni, és le kell tenni, nehogy hazajárjon.
(Nagy Erzsébet, Kilimán, 14 éves)
- Ha valaki meghal, azt a közeli rokon megérzi.
(Orsós Krisztián, Galambok, 14 éves)

¹⁹Halálmadár. Nem tudják elmondani milyen, de ők felismerik a hangjáról.

- Halottak napjakra nem szabad gyertyát gyújtani, mert azt jelenti, hogy magának gyújtja a gyertyát.
- Ha valaki meghal a családban, le kell takarni a tükröt, egy hétig, hogy ne jelenjen meg, azt kell enni, amit ő szeretet.
(Serbán Klaudia, Dobri, 14 éves)
- Halottak napján nem szabad mosakodni, mosni, mert elzibbad a kezünk.
- Ha halott van a házban, kiráz a hideg.
- Ha halott van az utcában, be kell csukni az ajtókat, ablakokat, mert beszáll a halott.
(Rumi László, Zalaszentlőrinc, 17 éves)
- Ha felborul a borosüveg, szomjasak a halottak.
(Bogdán Attila, Tótszentmárton, 15 éves)
- Aki cipőben halt meg, az visszatér.
(Horváth Szabolcs, Rigyác, 13 éves)
- Amikor a családban meghal valaki, nem szabad tévét nézni, mert megjelenik.
(Orsós Klára, Inke, 15 éves)
- Ha meghal valaki, nem szabad gyufát adni neki, mert gyújtogatni fog.
(Tóth Dávid, Petrivente, 15 éves)
- Ha meghal valaki a családban, akkor nem szabad tüzet gyújtani, mert az haragot jelent.
(Domján László, Galambok, 17 éves)
- Aki cipőben hal meg, az hazajár.
- Amikor meghal valaki a családban, a házat körbeszórják liszttel, így a halott nem jön be a házba.
(Nagy Rita, Petrivente, Vente puszta, 13 éves)
- Éjfélkor kezdenek járni a halottak, egész az első kakasszóig.
(Orsós Géza, Porrog, 16 éves)

- Ha nálunk hal meg valaki, akkor körbe kell állni, le kell venni az ékszereit.
(Bogdán Klaudia, Zalaszentjakab, 14 éves)
- Ha valaki meghal, akkor sót kell szórni minden sarokba, így elűzi a halottat.
(Balogh Alexandra, Nagykanizsa, 13 éves)
- Ha a halottnak nyitva van a szeme, le kell csukni, mert ha nyitva marad, valakit elvisz a családból.
- Ha halott van a házban, a tükröt, a tévét le kell takarni, mert ha valaki belenéz, akkor ő is meghal.
- Ha temetésre valaki nem fekete ruhába megy, a halott örökké járkálni fog.
- Ha a halottnak nyitva van a szeme, akit szeretett, azt magával viszi.
- Ha valaki halottakról hazudik, akkor az megjelenik.
- Ha valakit el akarsz átkozni, három szál gyertya és három szál macskaszőr kell, a villanyt le kell oltani, hogy teljesen sötét legyen, csak a gyertyák világítsanak.
(Csonka Piroska, Porrog, 15 éves)
- A halottra nem adunk cipőt, mert akkor visszatér.
(Orsós István, Szepetnek, 17 éves)
- Ha valaki meghal, és a családtagjának a fényképét beteszik a koporsóba, akkor aki meghalt, el fogja vinni.
(Kis Lilla, Nemesdéd, 16 éves)
- Ha a családban meghal valaki, akkor a villanyt nem szabad lekapcsolni, mert megjelenik.
- Ha a család valamelyik hozzátartozóját szemüvegben temetik el, mindent látni fog a család életéből.
(Orsós György, Galambok, 16 éves)
- Ha meghal valaki és belenéz a szemébe, kísérteni fog.

- Ha meghal a közeli hozzátartozóm, családtagom, kísérni fog egy gyertya.
(Orsós Ferenc, Palin, 17 éves)
- Ha bekenjük magunkat fokhagymával, akkor a halottat elkergetjük magunktól.
(Fülöp Nikolett, Zalaszentlőrinc, 12 éves)
- Ha valaki meghal a családban, nem szabad nevetni és zenét hallgatni, mert feltámad.
(Domján Mónika, Galambok, 16 éves)
- Ha valaki meg a családból, akkor a tükröket le kell takarni, mert megjelenik az a személy. Kb. 1 hétig kell letakarva lennie
(Tóth Tünde, Petrivente, 15 éves)
- Ha valaki meghal, akkor fél órát ott kell hagyni az udvarban, hogy el tudjon búcsúzni a családtól.
(Horváth János, Rigyác, 14 éves)
- A pap megszenteli a ház minden sarkát, hogyha viszontlátták a halott szellemét.
(Dara László, Szeptetnek, 15 éves)

3. Tér és idő a néphitben

A tér és idő meghatározásához Pócs Éva tanulmányát vettem alapul. A néphit fogalmának, értelmezésének alapja, sok azonos elem található a gyerekek által leírt babonákkal.

Kettős tagolású tér egy emberi és egy természetfölötti térből áll. A két térfél létező földrajzi térségek, a természeti környezet és kulturális létesítmények szimbolikus tartalommal való megtöltése vagy szimbolikus határhúzás által jön létre. A két térfélnek a védekezés, elhárítás vagy kapcsolatteremtés céljából létrehozott határok révén létezik.

- A falu az emberek lakhelye, falu környéke a természetfeletti lények, halottak tartózkodási, megjelenési helye.
- Saját falu határa, saját falurész, saját porta emberi tulajdon, senkiföldje természetfeletti lények, halottak tartózkodási, megjelenési helye, tulajdona.
- A ház emberi lakóhely, a házon kívül természetfeletti lények, halottak tartózkodási, megjelenési helye.
- Lakott ház emberek lakhelye, lakatlan ház természetfeletti lények lakóhelye, megjelenési helye.

A két térfél szimbolikus tartalmait kifejező legfontosabb oppozíciók:

A (emberi)	B (természetfölötti, halotti)
bent	kint
közel	távol
központ	periféria
ismert	ismeretlen
lakott	lakatlan
tulajdon	senkiföldje
védett	veszélyes
rendezett	kaotikus
emberi tevékenység	emberi tevékenység hiánya /tilalma
kultúra	natura

A táblázat adatai a magyar néphitet képviselik. Ennél archaikusabb szinten a fenti oppozíciók, a rossz hely / jó hely, tiszta hely / nem tiszta hely ellentétek tudatos megfogalmazása, rendező elvként való számontartása is megfigyelhető.²⁰

Néhány példa a szimbolikus határookra:

A bent és kint szimbolikus jelentésekre: a gyerekek több példát is leírtak a kisbaba esti fürdővizének kiöntéséről szóló tilalommal kapcsolatban. A

kisbaba vizét este nem szabad kiönteni, mert rászakad az ég, beteg lesz. A kisbaba ruháját este nem szabad kint hagyni, mert beteg, nyűgös lesz.

Választóvonal a benti és kinti térfél között az ajtó, az ablak. Az ajtót és az ablakot éjszakára nem szabad nyitva hagyni, mert a szellemek megzavarják az álmunkat. Az ajtónak nem szabad hátat fordítani, mert a sorsunknak fordítunk hátat. Ha este vendég jön, nem szabad az ajtóban megállnia, mert elviszi a kisbaba álmát.

Fontos számunkra az éjjel és a nappal. Este nem szabad tükörbe nézni, mert az ördögöt látjuk benne. Az éjféli is sorsfordító: ha éjfélikor belenézünk a tükörbe, meglátjuk magunkat öregkorunkba.

Lakott és lakatlan szimbolikus jelentésre: mielőtt beköltöznek egy új házba, bezárnak egy éjszakára egy macskát, hogy űzze el a szellemeket.

4. Szimbólumok, jelképek

A jelkép túlmutat önmagán, nem róla van szó, hanem amire utal. Minél tökéletesebben azonosul a kép a jelentéssel, minél rejtettebb a kettő közötti logikai kapcsolat, annál inkább függ az üzenete, a létezése a felfogó közegetől. A kérdés, hogy megértik-e, mire utal a jelkép, kommunikál-e egy közösség a jelképpel?

A Bibliát egyetemes kultúránk alapjaként tekintjük. Ismerete nem vallásfüggő, nem az istenhithez kapcsolódik, hanem műveltségünk bázisa, kritériuma a kultúrának.

A szakralitás nem vallási tartozék, még csak nem is a hit része, hanem egy olyan szellemi erő, amely az emberi természet leg-tökéletesebb kiteljesítésének kereséséhez vezet, mindenkit egyénileg a saját természetébe kódolt tökéletesség felé.

A boldogságunk nem más, mint a bennünk levő képességek megvalósítása, lehetőségeink valósággá változtatása. Anyagi és szellemi kettősségünk harmóniáját, e megbonthatatlan, lényegünket jelentő kettősség lehető leg-tökéletesebb viszonyát irányítja a szakralitás. A jelkép, mely utat enged a

szakralitáshoz, így válik az emberi természet egészének biztosítékává. Amikor jelképről van szó, mely által az embert vizsgáljuk, a láthatatlan dolgokat láthatóvá tevő alakzatról beszélünk.

A jelképeknek messze a múltba visszanyúló története van. A jelkép soha nem zárul be, mindig nyitott az élet, az ember új felismerései felé. Minden korszak a maga vágyai, törekvései, elgondolásai szerint kiválaszt, előnyben részesít egy jelképköteget, olyan jelképeket, amelyek felé életösztöne kényszeríti, mert kapaszkodót talál bennük, alapköveknek használja az egyén és a társadalom életének alakításához. A jelképvesztés a kommunikáció technikai forradalma idején mélyült el. A lélek kommunikációját a technikai kommunikáció megbénította.

Ahhoz, hogy érthetővé váljék egy jelkép jelentése, szükséges a társadalmi konvenció, amely generációkon keresztül tudatosítja a jelkép értelmezését, tehát összekapcsolja a jelet a jelentéssel. Az emberek lépten-nyomon szembesülnek a jelképekkel.

A szimbólumok a mi teljességünket bontakoztatják ki, nekünk van szükségünk arra, hogy a gondolatokból, szellemi, lelki valóságunk törekvéseiből láthatót teremtsünk.

Az ember a vallás világa mellett a mindennapokban is szembesül a jelképekkel, melyek a gyakorlati élet, a napi mozgás jelentéseit hordozzák. A jelképek átformálják az embert, megtanítják értelemmel megtölteni egy kézfogást, egy mosolyt.

A jelképek mindig az ember mindennapi valóságához szólnak, még ha a valáshoz kötődnek is, soha nem közelítik meg direkt módon az Istent. Olyan képek ezek, melyek a megtapasztalt világban gyökereznek, de bármi legyen a tartalmuk, egy végtelen világ felé mutatnak.²¹

4.1. Szimbólumok értelmezése

Ajtó: határ, mely elválasztja a földi életünket a halál utáni élettől.²² (Ha az ajtónak háttal állunk, a sorsunknak fordítunk hátat.)

Állatok: a jó és a rossz fogalmát fejezi ki.²³ (A fekete macska balszerencse, a ló halál, cifra macska szerencsét hoz.)

Álom, alvás: az isteni gondviselés az emberre küldött álmon keresztül avatkozik be életünkbe. Érteni az álmot Isten adománya.²⁴ (Az álommal kapcsolatos babonák meghatározzák a mindennapjainkat.)

Bor: a bor a Bibliában élető ital, amely felűdíti az Istenhez közel állókat. Vidámmá teszi az ember szívét, segít elfeledtetni az élet nehézségeit.²⁵ (A halott tiszteletére öntenek a földre bort, mielőtt isznak, ha kiborul a borosüveg, szomjaznak a halottak.)

Étkezés: az étkezés felkínálása, az asztal megosztása valakivel a tiszteletet és a szeretetet fejezi ki. Az étkezés egységet teremt a résztvevők között. Az ünnepi étkezés az öröm jelképe.²⁶ (Ha étellel kínálnak, el kell fogadni, mert megsértjük a házigazdát.)

Fehér: az öröm színe. Az ártatlanságot és az erkölcsi tisztaságot fejezi ki. Fehér volt a keresztlőruha, a keresztségben elnyert lelki tisztaság jelképe. Az ártatlanságnak, az örömnak a színe. A szüzességre utal a menyasszonyok fehér ruhája.²⁷

Fül: a fül többféle jelképi értelmezést hordoz. A megnyílt fül a tudást teszi elérhetővé, a halló fül a dolgok értelmét fogja fel. Az ember valaki felé fordítja a fülét, ezzel kifejezi figyelmét és tiszteletét.²⁸ (ha viskiet a fülem, hírt hallok)

Haj, szakáll: tekintélyt adott a hosszú haj és szakáll, az asszonynak díszé a haj. A haj jelképe az igaz embernek. A kopasz fej szégyen volt. Megalázás jelképe volt a haj, szakáll levágása.²⁹ (A hosszú haj a tisztességet jelképezi, ha egy lánynak levágják a haját, szégyent hozott a családjára.)

Hármas: a nép életében ez a szám a szakralitást fejezi ki. A háromban együtt van a tökéletesség és a teljesség.³⁰ (Hármat kell köpni, ha a fekete macska átmegy előttd az úton.)

Hatos: szakrális jelentősége összekapcsolódik a teremtés tényével.³¹ (Hat hét szigorú gyász.)

²³Dávid 2002:7-14.

²⁴Dávid 2002:66-68.

²⁵Dávid 2002:20-22.

²⁶Dávid 2002:24-25.

²⁷Dávid 2002:26-27.

²⁸Dávid 2002:41-43.

Hetes: a teljesség jelképe a hetes. A hetes számban benne van az ünnep gondolata. A hetes szent szám. De a hetes számmal a gonosz is összeköti magát.³² (Hét év balszerencse, ha a tükör összetörik.)

Jobb, bal: a polaritás jele a jobb és a bal. A jobb a pozitív, a bal a negatív értelmét jelenti. A jobb a megtiszteltetés helye. Áldást ad a jobb és a bal, de a kettő közül a hatalmat a jobb közvetíti.³³

Kenyer: egymagában képviseli a táplálékot, hordozója az életnek. Szimbolikus tevékenység enni valakivel a kenyerünket, amely a barátságot fejezi ki.³⁴

Kéz, ujj: hatalma van annak, akinek kezében vannak a dolgok, de ítéletet is hordoz a kéz. Tapssal fejezzük ki az örömet, de a megvetést is. Kezekkel betapasztott száj a hallgatás jele. A fejen összekulcsolt kéz a szomorúságra, az összecsapott kezek a méltó haragra utalnak. Egyetértést fejez ki a másik ember felé nyújtott kéz. A kéz által megjelenik a belső ember és érzelmeinek számos megnyilvánulása.³⁵

Kígyó: a csábító kígyó maga az ördög, megszemélyesíti a gonoszt, jelképe a rágalmozóknak.³⁶

Kör: misztikus határ.³⁷

Kutya: dögevő, tisztátalan állat, eszköze Isten haragjának.³⁸ (Ha a kutya tutol, meghal valaki a családban.)

Láb: a láb mint jelkép, magába foglalja a járást, utal a gondviselésre. Eszköze a láb az alázat és a hódolat kifejezésének.³⁹

Ló: a nemes büszkeség, az erő és a bátorság megszemélyesítője. Képviseli a féltelenséget.⁴⁰

Madarak: gyakori jelképe a madár a léleknek. Eszköze lehet az ítélet végrehajtásnak.⁴¹ (Általában halált jelent: ha bagoly repül az ablakba, huhog.)

Nyál: összekötődik a köpéssel, megvetést fejez ki. Általános vélemény, hogy a nyál gyógyító erő.⁴²

Orr: az életet jelenti.⁴³

³²Dávid 2002:66-68.

³³Dávid 2002:108-110.

³⁴Dávid 2002:88-89.

³⁵Dávid 2002:120-121.

³⁶Dávid 2002:97-98.

³⁷Dávid 2002:127-128.

³⁸Dávid 2002:103-104.

³⁹Dávid 2002:131-134.

⁴⁰Dávid 2002:106.

Róka: a róka álnoksága, gonoszága miatt kap jelentést. Pusztító erő, megtöri a boldogságot. A hazug, gonosz ember hasonlít a rókához. Megjeleníti a gonoszágot és a ravaszágot, rozsdavörös színe miatt jelképe az ördögnek.⁴⁴ (A róka szót ki sem mondják, helyett lompos farkú, vörös...)

Só: tisztító erőt tulajdonítanak neki. Valakinek a sóját enni a barátság elkötelezettségét jelenti. Életerőt tulajdonítanak a sónak és tartós ereje miatt a maradandóság biztosítékát látják benne. Teljes pusztulást, megsemmisülést fejez ki, amikor valamit beszórnak sóval, megszűnik benne még az életnek a lehetősége is.⁴⁵ (Ha a halott szelleme visszajár, sóval kell körbeszórni a házat.)

Számok: a Biblia, mint ősi idők oly sok kultúrája a térnek, a kozmikus rítusnak, a világ számos belső összefüggéseinek megértését számokkal igyekszik kifejezni.⁴⁶

Szem, látás: a szem sokféle ágazó jelentést hordoz, rajta keresztül válik valósággá a világ és a sötétség, általa tárgyiasul a külvilág. Látni a teljességet a mindentudás bizonyítéka. Kifejezi az éberséget, amely segíti a gonosz elleni küzdelemben, és mint a dolgokat meglátó, a fényt felfogó érzékszerv, jelképe az igazságosságnak.⁴⁷

Szén, parázs: jelképe a parázs Isten haragjának.⁴⁸

Színek: a fehér az ártatlanság, a tisztaság, a vörös a szeretet, a fekete a gyász kifejezése.⁴⁹

Tükör: az embernek a világ felé kell képviselnie a rajta keresztül megjelent szakralitást. A bölcsesség, a szilárdság, az erő jelképe. A tükör jelképe földi megismerésünk korlátainak is, homályosan látunk, töredékes a tudásunk. A tükörben látott kép jelképe mulandóságunknak.⁵⁰ (Éjjel a tükörbe nézünk, meglátjuk magunkat öregen.)

Tűz: elemészt mindent, jelenti a büntetést, mint örök tűz, jelképe a pokolnak.⁵¹ (Ha pattog a tűz, veszekedés lesz).

Út: az út jelképe az életvitelnek, annak a magatartásnak, amely az egyén erkölcsi felfogását tükrözi. Ez az, ahol az akarat kap szerepet. Erkölcsi jelentésében az út kétféle ágazik, megjeleníti a jót és a rosszat.⁵²

⁴⁴Dávid 2002:134-135.

⁴⁵Dávid 2002:157-158.

⁴⁶Dávid 2002:210-211.

⁴⁷Dávid 2002:143.

⁴⁸Dávid 2002: 172-173.

⁴⁹Dávid 2002:146-147.

⁵⁰Dávid 2002:183.

⁵¹Dávid 2002:149-150.

⁵²Dávid 2002:196.

⁵³Dávid 2002:154-155.

⁵⁴Dávid 2002:205-206.

Vér: az élet alapja, őrzője az ember lelkének.⁵³

Vörös: a vér színe miatt az egyik legősibb jelkép, érzéki örömöket, magát a bűnöst jeleníti meg. Jelképe a pusztító erőnek. Kifejezi a poklot, a sátánt.⁵⁴

5. Szokások

5.1. A szokás fogalmi meghatározása

Szokás: 1. A gyakorlat során kialakult és valamely közösségekben általánosan követett cselekvési mód. 2. Valakitől rendszeresen végzett, rá többé-kevésbé jellemző cselekvés.⁵⁵

Szokás: szükségletté vált, rendszeresen ismétlődő cselekvés, magatartás. A szokásról azért mondjuk, hogy a második természetünk, mert annyira hozzánk nőtt, belénk rögződött, hogy szinte a lényünké vált.⁵⁶

A népszokás a kultúra hagyományozódásának spontán formája, az a keret, melyben a nép ünnepe és hétköznapi lejátszódnak. Közösségi magatartás-mód és cselekvésmód: olyan viselkedési mód, melynek a közösség tagjai alávetik magukat, mert megfelel az élő kulturális hagyományoknak. Egyszerre illetan, erkölcsi kódex, íratlan törvény, művészet, költészet, színjátás, mítosz és mágia.⁵⁷

Szociális szokások olyan összetett, tanult komponensek, amelyek megfelelő szociális közegben szándéktalanul aktiválódnak, amelyekben a felismerés, érdekértékelés, a döntés, a kivitelezésre való készítés és kivitelezés egymást kiváltó egységgé épülnek össze. A gyakran ismétlődő helyzeteknek megfelelő specifikus viselkedés teljes folyamatát szabályozzák. A szociális szokások hasonló helyzetekben mindig hasonlóan megvalósuló magatartás, viselkedés eredményeként alakulnak ki. A szociális minták a magatartás tanult referenciaképei, amelyek a megfelelő helyzetekben vagy belső készítésre előhívódnak.

⁵³Dávid 2002:216-217.

⁵⁴Dávid 2002:217.

⁵⁵Dávid 2002:218-219.

⁵⁶Dávid 2002:237-238.

⁵⁷Dávid 2002:238-240.

⁵²Dávid 2002:241-242.

⁵³Dávid 2002:249-250.

⁵⁴Dávid 2002:257.

⁵⁵MÉKSz 1982:1301.

A szociális minták mások szociális viselkedésének, magatartásának lekép-zései. A szociális mintákat szociális kölcsönhatások, mások viselkedés-nek, észlelésével megfigyeléssel (utánzással) sajátítjuk el. A szociális minták elsajátításánál elegendő a látvány észlelése, amelyek tárolásával létrejön a szociális mintaként működő dinamikus képzet. A szokásokat a megfelelő specifikus helyzet észlelése aktivizálja.⁵⁸

A közösség belső, iratlan törvénye, melynek be nem tartását a közösség bünteti.

5.2. Hétköznapi szokások

- A cigányok mindig úgy főznek, hogy ha vendég érkezik, azt meg tudják kínálni. Azt el kell fogadni, különben megsértődik. (Orsós Julianna, Rigyác, 17 éves)
- A cigány családoknál ma is él az a szokás, hogy az asszony először a férjének merít ennivalót, utána a gyerekeknek, végül az asszony magának merít. Ha nem jut neki, akkor azt eszi meg, amit a gyerekek meghagynak. (Horváth Veronika, Rigyác, 16 éves)
- A lányoknak 16 éves koruk után szoknyát kell hordani. (Czakó Brigitta, Dobri, 16 éves)
- Amikor az öregek mesélnek, akkor az udvaron a tűz körül össze-gyűlnek, és hallgatják a régi történeteket. (Horváth Veronika, Rigyác, 16 éves)
- Ünnepek alkalmával (például karácsony, húsvét) ki kell rakni az asztalra süteményt és vizet a halottaknak. (Domján Mónika, Galambok, 16 éves)
- Ünnepek alkalmával ki kell menni a temetőbe, italt kell borítani a sírra és koccintani mindenkinek. (Domján Mónika, Galambok, 16 éves)
- Keresztelő vagy lakodalom alkalmával az idősebbek sütnék-főznek. (Kalányos Andrea, Nagykanizsa, 15 éves)

⁵⁸Rókusfalvy 2001:214.

⁵⁹Dömötör 1983:9.

⁶⁰Nagy 2002:202-203.

- Keresztelő vagy lakodalom alkalmával meg kell öntözni a padlót, hogy a halottak is ihassanak.
(Bogdán Beáta, Petrivente, Imre hegy, 15 éves)
- Keresztet vetünk, ha elmegyünk egy kereszt mellett.
- Ha ki akarod magyarázni magad, akkor fel kell esküdni a szentképre, hogy nincs hozzá semmi közöd.
(Bogdán Attila, Tótszentmárton, 14 éves)
- Ha a lány elveszíti az esküvő előtt a szüzességét, akkor levágják a haját és kitagadják a családból.
(Mándoki Zsolt, Dobri, 17 éves)
- Esküvő alkalmával, a nászéjszakán, amikor a lány elveszti a szüzességét, akkor ki kell tennie a véres lepedőt az udvarra, ha pedig nem véres a lepedő, akkor az apának kell kifizetnie a lakodalmat, és neki kell hazakísérnie a lányát.
(Nagy Erzsébet, Kilimán, 14 éves)
- A menyasszonyt nem láthatja meg a férj az esküvői szertartás előtt, mert balszerencsét hoz.
- A menyasszonyt éjfél után elrabolják.
- A menyasszonynak a koronájába vagy a fátylába tömködik a pénzt.
- A lánynak, aki férjnél van, a férje mellett rossz sorsa van, akkor a férfi apja megszőkteti a lányt.
(Orsola Szilvia, Nagykanizsa, 16 éves)
- A hagyományos beás családoknál az első éjszaka után meg kell mutatni a véres lepedőt.
- Ha a lány nem szüzen ment férjhez, férje megcsúfíthatja.
(Nagy Erika, Obornak, 15 éves)
- Ha a lányt megszőktetik, a családja kitagadja.
(Orsós Ferenc, Palin, 17 éves)
- Az idős asszonyok fésűlködés előtt ráköpnek a fésűre, hogy ne hulljon ki a hajuk.

- Minden házban találhatóak szent képek a falon, hogy a rossz szellemek elkerüljék a házat.
(Frittman Bernadett, Dobri, 18 éves)
- Esküvőkön szokás a tányértörés, hogy a házaspár ne veszekedjen. Pénzt dobálnak a kör közepére, hogy életük során legyen pénzüik.
(B. Balogh Andrea, Csurgónagymarton, 13 éves)
- Ha macskát visznek egy házhoz idegen helyről, tükörbe kell nézetni, hogy ott maradjon a családnál.
(Nagy Erika, Obornak, 15 éves)
- Ha egy évben egyszer eszünk egyfajta gyümölcsöt, akkor azt szoktuk mondani, hogy Damnyi zsutá!⁵⁹
(Bogdán Attila, Tótszentmárton, 15 éves)

5.3. Halottakkal kapcsolatos szokások

Shokásaik közül a halállal, virrasztással kapcsolatban őrzik és tartják meg leginkább a régi hagyományokat. A halott tisztelete a magyarországi cigányságra egyaránt jellemző. A halottakkal kapcsolatos szokások megegyeznek. Virrasztáskor a halotról meséket, történeteket mondanak.

„A cigánység kulturális rendszerének egyik legfontosabb eleme az embereknek a halottakhoz fűződő viszonya, és a halottakról vallott képze. A környezet más kulturális csoportjaihoz képest sokkal nagyobb jelentősége van a halottak emléke ápolásának, valamint a halottal való kapcsolattartásnak.”⁶⁰

„A halál olyan esemény, amelynél együtt kell lenni.”⁶¹

A halállal, virrasztással kapcsolatos gyűjtés nem különállóan került feldolgozásra. A gyűjtés során ezek a szokások szinte minden beás családban megtalálhatóak, ezért nem külön-külön névvel kerülnek közlésre.

Amiben a hit megegyezik: a halott tisztelete, a halotról való gondoskodás, a halottól (visszajárás) való félelem. Hisznek a lélekben, mely a halál után

⁵⁹Damnyi zsutá- Isten segítsen meg!

elkezd a testtől való független életét. Pénzt tesznek koporsójába (szemére, ujjai közé), hogy meg tudja váltani magát a túlvilágon.⁶²

- Ha a családban meghal valaki, rendszeresen tartanak virrasztást. A család összejön, közösen végzik a temetés teendőit.
- Televíziót nem néznek, zenét nem hallgatnak. A házban levő tükröket letakarják, nehogy a halott szelleme meglássa magát, mert nem tud megnyugodni a lelke.
- A virrasztás ideje alatt az ablakokba gyertyát gyújtanak.
- Virrasztáskor van hely, ahol lassú cigányzenét hallgatnak, közben a halotról beszélgetnek.
- A virrasztás addig tart, míg a halottat el nem temetik.
- A halotról csak jót lehet mondani.
- Találkozhatunk olyan szokással is, ahol virrasztáskor a halott kedvenc nótáit éneklik vagy hallgatják.
- Vannak családok, ahol halál esetén a halott kedvenc ételét esténként kiteszik az ablakba.
- A halott sírjára bort öntenek, a földbe cigarettát tesznek, meggyújtják, hogy a halott el tudja szívni.
- Halál estén körbeszórják a házat sóval, így elűzik a halottat és a rossz szellemeket.
- Néhány esetben a halott legkedvesebb eszközét beteszik a koporsóba.
- Virrasztáskor a halott kedvenc ételét főzik, abból minden jelenlevőnek fogyasztani kell.
- Ha nem eszik belőle, a halottat megsérti. Italból egy keveset kiöntenek a földre, hogy ő is igyon.
- Ha nyitva maradt a szeme, le kell csukni, mert ha nem csukják le a szemét, akkor elviszi a legközelebbi hozzátartozóját.

⁶⁰Szuhay 1999:115.

⁶¹Diósi 2002:53.

⁶²Diósi 2002:52.

- Ha a halott szelleme egyet kopog, nincs otthon, ha kettőt kopog, otthon van.
- Ha a halott életében nem szeretett valakit, ahhoz rendszeresen visszajár.
- Ha halott van a házban, nem szabad tüzet gyújtani, mert az haragot jelent.
- A halott ruháit és használati tárgyait elégetik vagy eldobják.
- Szépitkezni, fésülni sem szabad.
- A gyerekek két hétig viselnek fekete ruhát, a felnőttek egy évig gyászolnak.
- Amikor a halottat elviszik a háztól, utána kell önteni egy vödör vizet.
- A halottra nem szabad cipőt adni, mert akkor visszajár.
- Ha a lány szűzen hal meg, fehérben temetik el; ha nem volt már lány, feketébe temetik.
- A halott kedvenc „tányérából” és poharából egyen és igyon a legközelebbi hozzátartozója. Ha végzett az evéssel, ivással, törje össze a „tányérát” és a poharat, aztán kösse bele egy fekete kendőbe és a kert végébe temesse el.
- Ha halott van a családban, levágják a hajukat, a férfiak pedig hat hétig nem borotválkoznak.
- Vannak települések, ahol a halottat a kedvenc ruhájában temetik el.
- Ha valaki meghal a beásoknál, három napos virrasztás szokott lenni.
- A virrasztás arról szól, hogy a halottra megemlékezünk.
- Azt főzzük, amit szeretett a halott, ha a halott fogyasztott alkoholt, akkor a tiszteletére inni kell.
- Arról kell beszélni, hogy milyen volt, mit szeretett.
- Szépitkezni, fésülni nem szabad, míg a halott nincs eltemetve.

- Gyászszalagot kell viselni.
- A halott ruháját el kell égetni.
- Ha valaki meghal a családban, nem szabad hangosan beszélgetni és nevetni, de ha a gyerek nevetni kezd, akkor őt egy angyal neveteti.
- Ha valaki meghal a családból, nem szabad televíziót nézni, rádiót, zenét hallgatni.
- Ha valaki meghal a családból, a tükröt le kell takarni, nehogy megjelenjen.
- Ha valaki meghal a családból, a család minden tagjának együtt kell lennie.
- A koporsóba bele kell tenni a halott kedvenc ruháit azért, hogy békén hagyja a családot. Ha nem teszik bele, nem hagyja békén a családot.

6. Felnőtt szokások

Felnőtt tanítványom, aki felzárkóztató oktatásban vesz részt, kérte, hogy nevét ne közöljem, 24 éves beás cigány férfi, falun él, a faluban élnek beás-, és oláh cigányok is, elmondása szerint a családja betartja a szokásokat, a következő, kisgyermekkel kapcsolatos babonákat mondta el:

- A babát nem szabad egyedül hagyni, mert az ördög játszik vele.
- A kisbaba dolgait, például zsebkendő, nem szabad tűzbe dobni, mert keserves lesz az élete.
- Nem szabad a baba előtt letérdelni.
- Nem szabad lefényképezni amikor alszik.
- Nem szabad a baba előtt olyat enni, amit ő nem ehett meg.

- Ha öregasszony dicséri a babát, háromszor le kell köpni.
- Ha keresztelik a babát, nem sír fel, akkor merész lesz.
- Kereszteléskor felnézni, hátranézni nem szabad, mert meghal a kisbaba.
- Keresztelés után, ha kijönnek a templomból, nem szabad felnézni az égre.
- Azon a kézen kell hazavinni, amelyik kézen a templomba vitték a kisbabát.
- Nem szabad a kisbaba fölé hajolni, mert kancsal lesz.
- Ha egy nő elveteti a gyerekét, a következő gyereke rossz szemmel néz rá.
- Ha a kisbaba meghal, a keresztszülő nem vállalhat újra keresztszülői feladatokat, mert rosszat hoz a következő keresztyerekre.
- Cifra macska, cigány szerencse.
- Ha a fiú a szeretett lányt magába akarja bolondítani, a lány hajszálát beleteszi a cipőjébe, a lány menni fog utána.
- A lány akarja a fiút megbabonázni, vért csepegtet az ételbe vagy az italba.
- A halottat amíg el nem temetik, virrasztás van, egy év múlva újra virrasztás.
- Halott ruháinak elégetése, hogy legyen világosság.
- A halottas kocsi után egy vödör vizet kell önteni, úgy, hogy a kereket vagy a kocsit ne érje, mert visszajön a halott. Elmossák az utat.

Egy másik felnőtt tanítványom, aki szintén felzárkóztató oktatásban vesz részt, a következő szokásokat és babonákat mondta el:

- ha menstruál egy nő, akkor nem szabad megfogni egy másik lánynak a haját, mert akkor kihullik a haja.
- ha az újszülött baba közelében van egy öregasszony vagy egy öregember, és ha nyugós a gyerek, akkor meg kell nyalni a homlokát, ha sós akkor meg van átkozva, ha nem sós, akkor nincs megátkozva.
- ha valakinek a bal szeme viszket, akkor öröm éri, ha a jobb szeme viszket, szomorúság, de ha mindkettő viszket, akkor az egyik szeme sír, a másik szeme örül.
- ha valaki kisbabával álmodik, és ha fiú, akkor az rosszat jelent, ha lány, akkor jót jelent.
- ha valaki gyűrűvel álmodik, akkor másnap megvágja magát.
- ha az újszülöttet körbefogják és van köztük menstruáló nő, akkor körbe kell köpni, és ha megcsodálják, hogy mekkora a haja és milyen aranyos, akkor azt kell mondani, hogy Firej ása⁶³ örökké! Ámen!
- ha egy terhes nő meglát valami csúnyát, akkor azt nem szabad megcsodálni, mert ha megcsodálja, akkor azt kell mondani, hogy Firej ása örökké! Ámen!
- ha édességet vagy valami más finomságot megkíván, de nem tudja megvenni, akkor nem szabad megfognia magát például arcát, kezét, mert rajta marad a gyereken ahol megfogta magát a terhes nő.
- ha viszket a tenyere akkor vagy pénzt kap vagy pofont ad.
- ha valakinek viszket a lába, futni vagy táncolni fog.
- ha valaki reggel felkel és az első emberrel találkozik, és ha öregember, nagyon idős, akkor szerencséje lesz. ha azt mondja sok szerencsét, akkor szerencséje lesz.
- ha van egy halott, akkor nem szabad cipőt tenni rá, mert akkor visszajön, és azt kell utána önteni amit szeretet inni. Meg azt szokták rátenni, ami a kedvenc ruhája volt.

⁶³Firej ása... – Úgy legyen...

- ha egy lány szűz és ha egy férfi elveszi, akkor muszáj hozzá menni és meg kell tartani az esküvőt.

A gyermek megfigyel valakit (általában a szülőt), és úgy kezd tanulni tőle, hogy a modell tevékenységét, viselkedését és reakcióit rögzíti, aztán felidézi magában. Ez sokféle cselekvés- és magatartásformára, így a babonás szokásokra is jellemző. A babonás szokások kialakulásának hátterében az egyéni életre vonatkozó szabály áll, hogy „minden emberi tett alá van verve a megszokás törvényének”. A cselekedet, amelyet gyakran ismételünk, modellté válik, amelyet erőfeszítés nélkül reprodukálunk. Ennek folytán a babonás szokások folytonosan átörökítődnek, fennmaradnak. A néphit és a népszokás között hajszálvékony a különbség. A néphitet egy-egy ember teszi a magáévá, néha észrevétlenül, abban az esetben, hogy a szerencsés vagy szerencsétlen eseményeket egy tőle független, kívülálló dolognak tulajdonítsa. A népszokást egy egész közösség megtartja, a gyermek belenevelődik. A szokásokat nem kérdőjelezi meg.

A kutatás több irányban nyitott a továbbiakban. A tanulók családfáit elkészítve családonként kerülnek majd csoportosításra (tipologizálva ill. formalizálva) a szokások és a babonák, ezzel együtt a differenciálódás tér-jellegére is fókuszál a leírás. Ez egy olyan széles spektrumú komparatív folklorisztikai kutatás része volna, mely hangsúlyosan figyel nem csupán az etnikus csoporton belüli közösségi/családi különbségekre, de végső soron a paraszti kultúrához való széles viszonyrendszerből is feltár, megmutat valamit.

Irodalomjegyzék

- Biblia.* Szent István Társulat. Budapest, 2005. 1919 p.
- Boda László: Adjátok meg Istennek, ami Istené.* Budapest, 1992. 160 p.
- Cigány Néprajzi Tanulmányok 6. Tanulmányok a magyarországi beás cigányokról.* Szerk.: Bódi Zsuzsanna. Budapest, 1997. 210 p.
- Cigány pedagógiai program a Nemzeti Alaptanterv követelményrendszere szerint. 1-10. osztály.* Budapest, 1996. 66 p.
- Cigányok, honnét jöttek-merre tartanak? Szerk. Szegő László.* Kozmosz Könyvek, Budapest, 1983. 386 p.
- Csepeli György: Szociálpszichológia.* Osiris, Budapest, 1997. 571 p.
- Cserné dr. Adermann Gizella: Kutatásmódszertan. Janus Pannonius Tudományegyetem Távoktatási Központ.* 168 p.
- Dávid Katalin: A teremtett világ misztériuma. Bibliai jelképek kézikönyve.* Szent István Társulat, Budapest, 2002. 350 p.
- Diósi Ágnes: Szemről szemben a magyarországi cigánysággal.* Pont Kiadó, Budapest, 2002. 134 p.
- Dömötör Tekla: A magyar nép hiedelemvilága.* Corvina, Budapest, 1981. 261 p.
- Dömötör Tekla: Magyar népszokások.* Corvina, Budapest, 1983. 67 p.
- Emberismeret és etika. Szerk. Beran Ferenc.* Szent István Társulat, Budapest, 2002. 248 p.
- Forgács József: A társas érintkezés pszichológiája.* Kairosz, 12. kiadás, 381 p.
- Görög Veronika: Predesztináció és álom a mesében. In.: Romológia – Ciganológia. Szerk. Forray R. Katalin.* Dialóg- Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2000. 314 p.
- Jahoda, Gustav: A babona lélektana.* Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1975. 282 p.

Kovalcsik Katalin - Konrád Imre – Ignácz János: Amíny ki putyere – Bátor Emberek. Beás cigány történetek, szokáselbeszélések és mesék iskolás gyerekek számára. Gandi Közalapítványi Gimnázium és Kollégium, Pécs, 2001. 259 p.

Magyar Értelmező Kéziszótár. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1982. 1550 p.

Mérei Ferenc – V. Binét Ágnes: Gyermeklélektan. Gondolat, Budapest, 1993. 310 p.

Orsós Anna: A magyarországi cigányok nyelvi csoportjai. In.: Cigány Néprajzi Tanulmányok 6. Tanulmányok a magyarországi beás cigányokról. Szerk.: Bódi Zsuzsanna. Budapest, 1997. 210 p.

Orsós Jakab: Gyökerezés. Zalaegerszeg, 1992. 147 p.

Pócs Éva: Magyar néphit Közép- és Kelet Európa határán. Válogatott tanulmányok 1. L'Harmattan, Budapest, 2002. 297 p.

Révai Kislexikona. Budapest 1936 után, Merhavia 1991. 1095 p.

Roma tanulók iskolai pszichológiája. Szerk. László János és Forray R. Katalin. Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar Pszichológiai Intézete és Romológiai Tanszéke, Pécs, 2002. 257. p.

Réger Zita: Cigánygyerekek nyelvi problémái és iskolai esélyei. In.: Romák és az oktatás. Szerk. Andor Mihály. Iskolakultúra, Pécs, 2001. 175 p.

Rostás-Farkas György: Cigányságom vállalom. Budapest, 1992. 79 p.

Rostás-Farkas György: A cigányság hagyomány és hitvilága. Budapest, 113 p.

Rostás-Farkas György-Karsai Ervin: A cigányok hiedelemvilága. Budapest, 1992. 115 p.

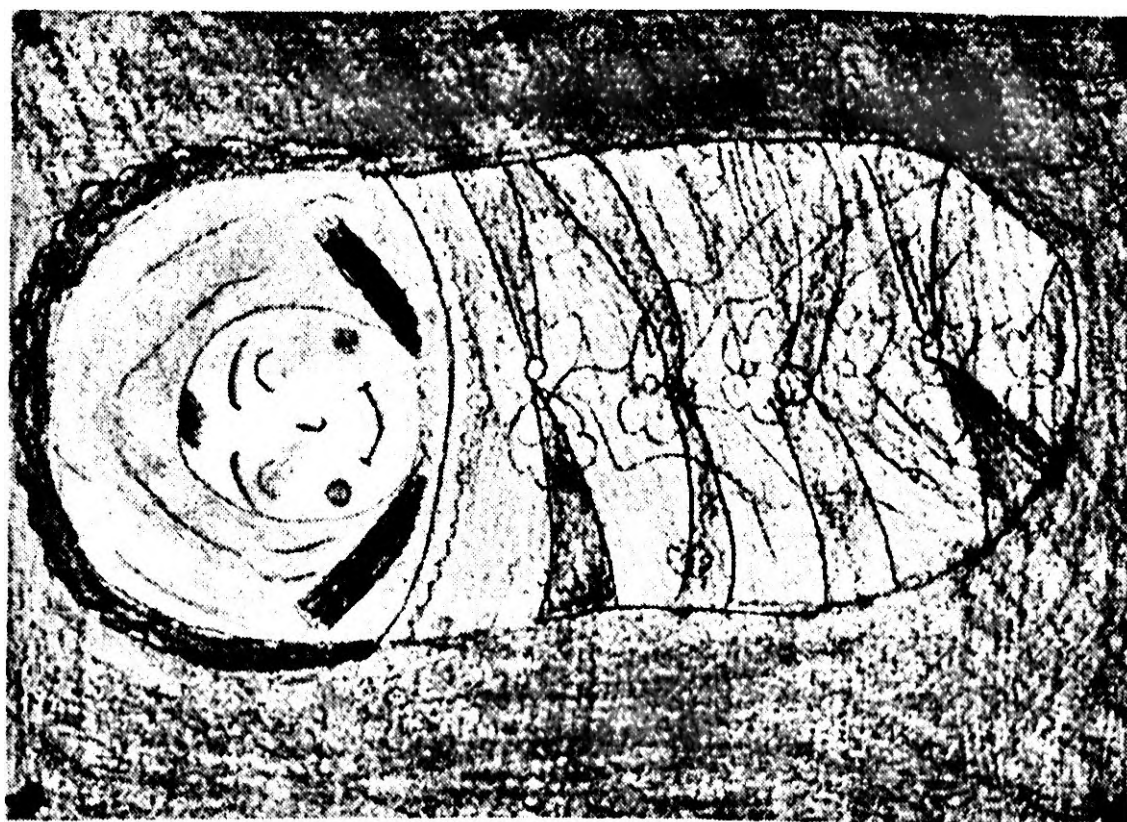
Szuhay Péter: A magyarországi cigányság kultúrája: etnikus kultúra vagy a szegénység kultúrája. Panoráma, Budapest, 1999. 205 p.

Tanulmányok a Romológia Köréből X. Szerk. Várnagy Elemér. Janus Pannonius Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Pedagógiai Tanszék, Pécs, 1994. 207 p.

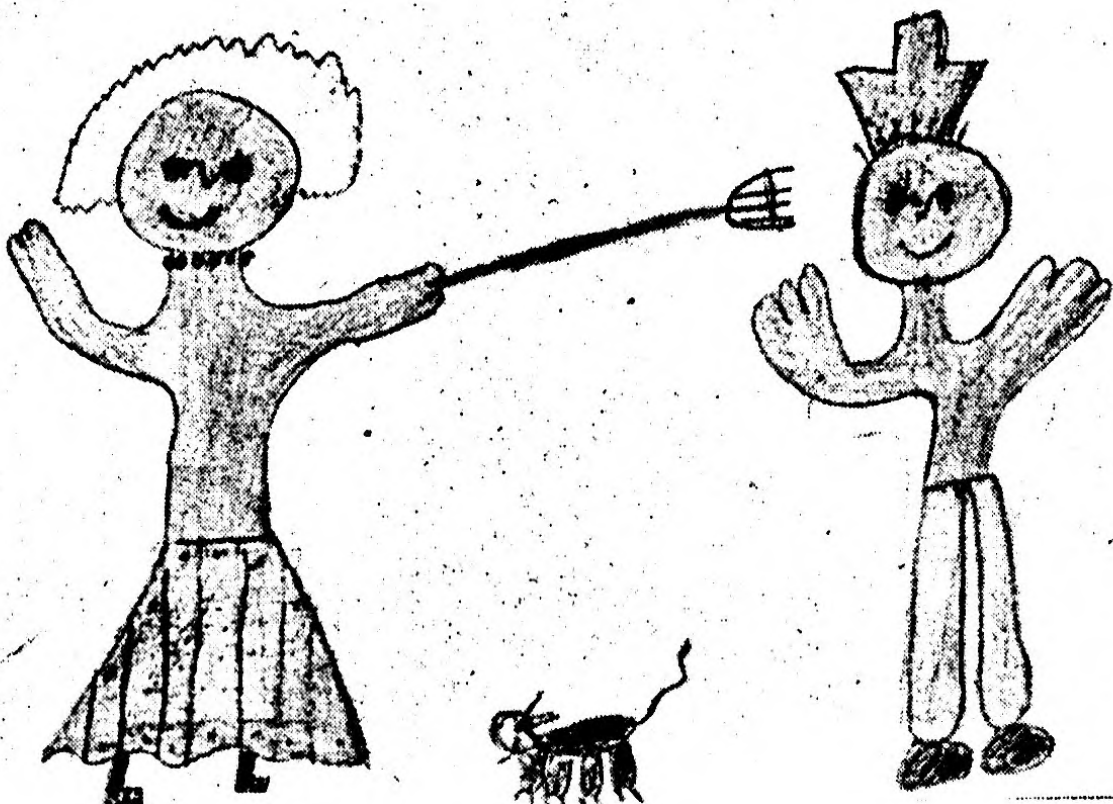

éőzsi

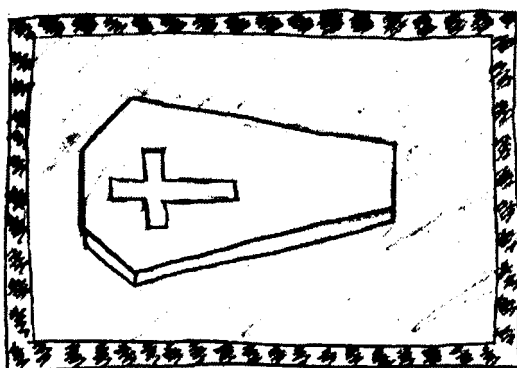
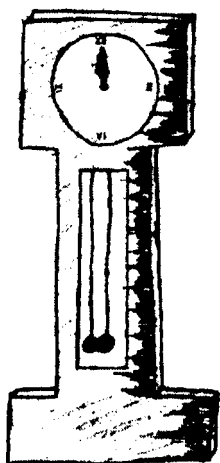
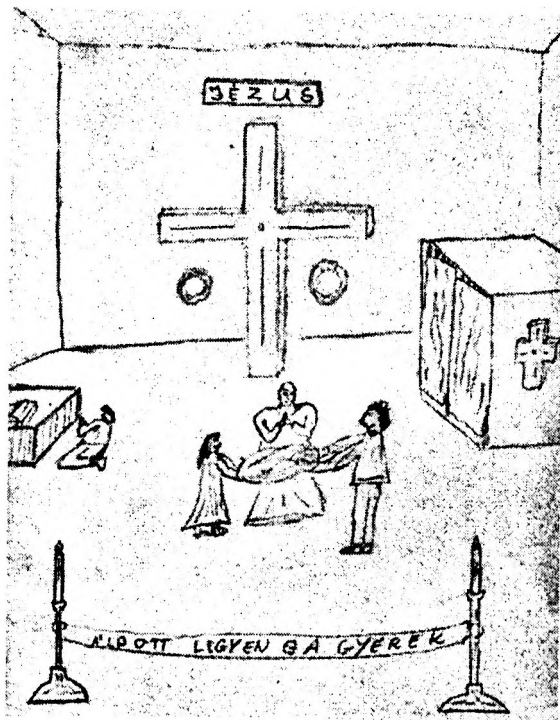
SZOKÁSOK, BABONÁK BEÁS KÖZÖSSÉGEKBE –
GYEREKSZEMMEL

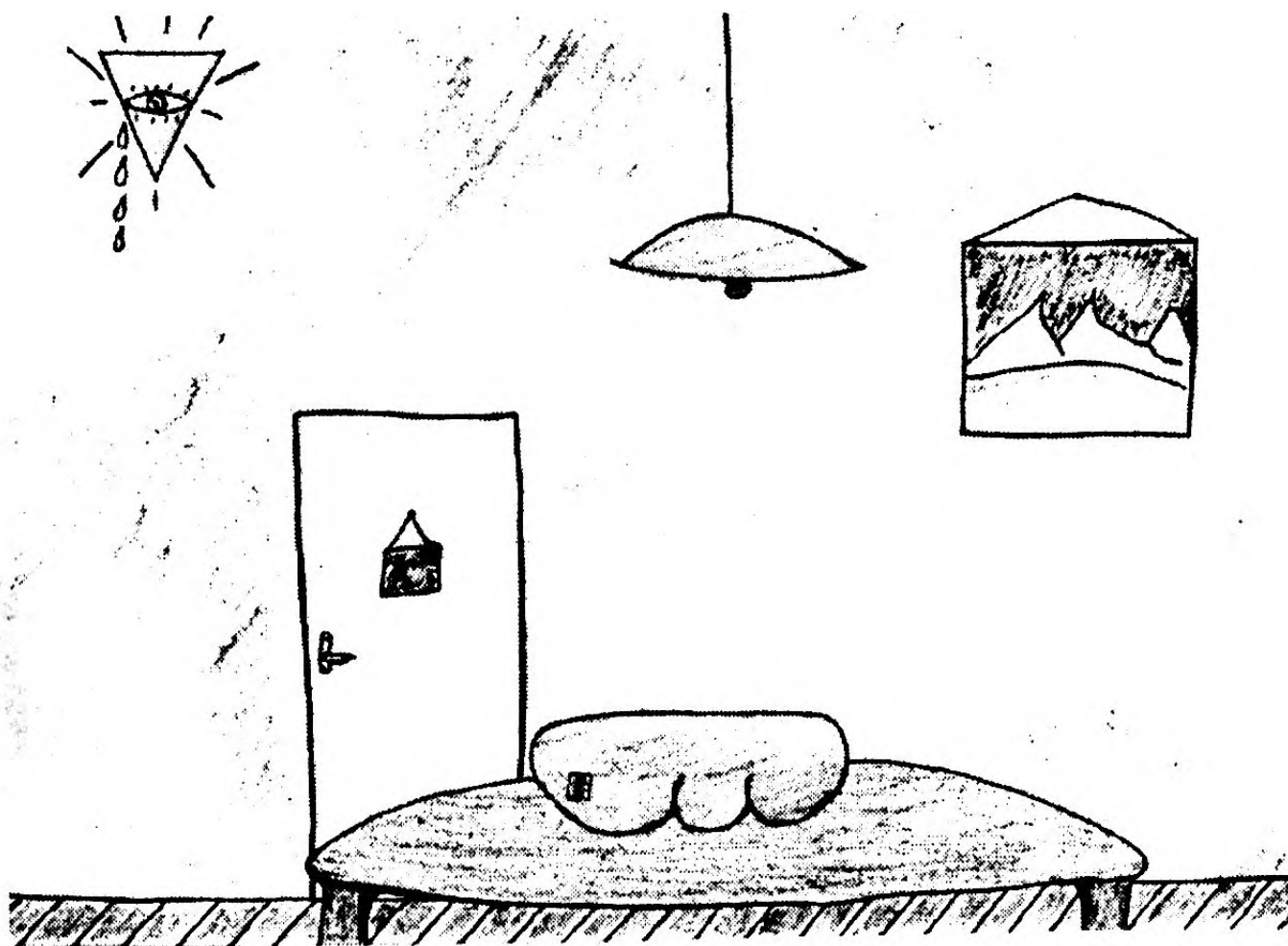

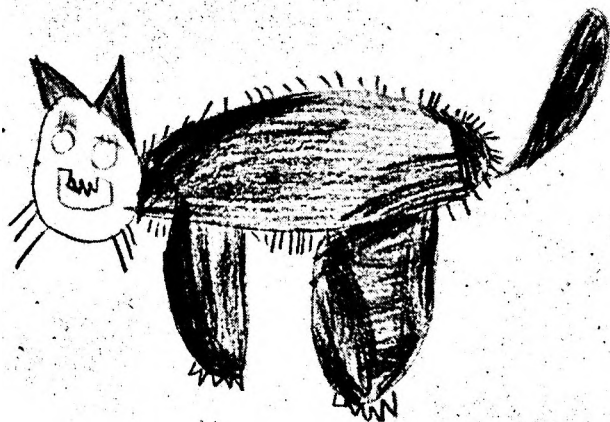

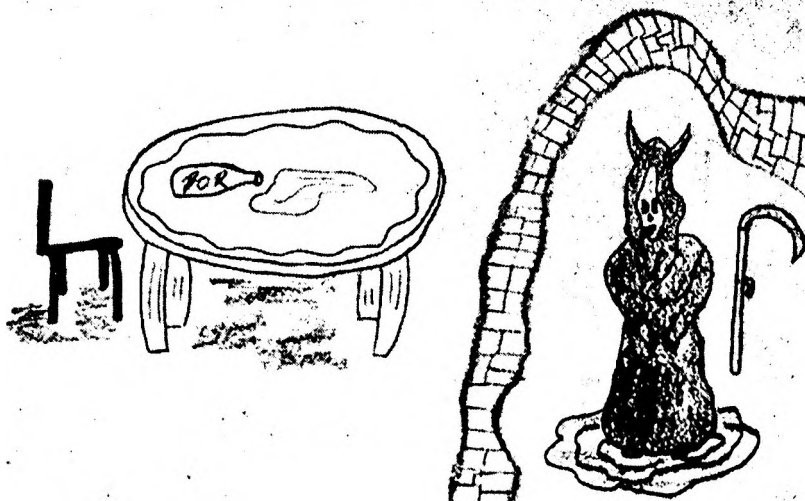
SZOKÁSOK, BABONÁK BEÁS KÖZÖSSÉGEKBEŒ –
GYEREKSZEMMEL

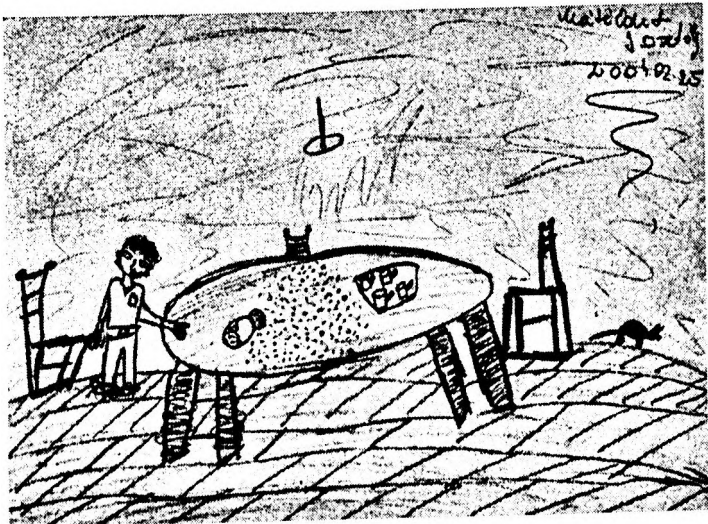

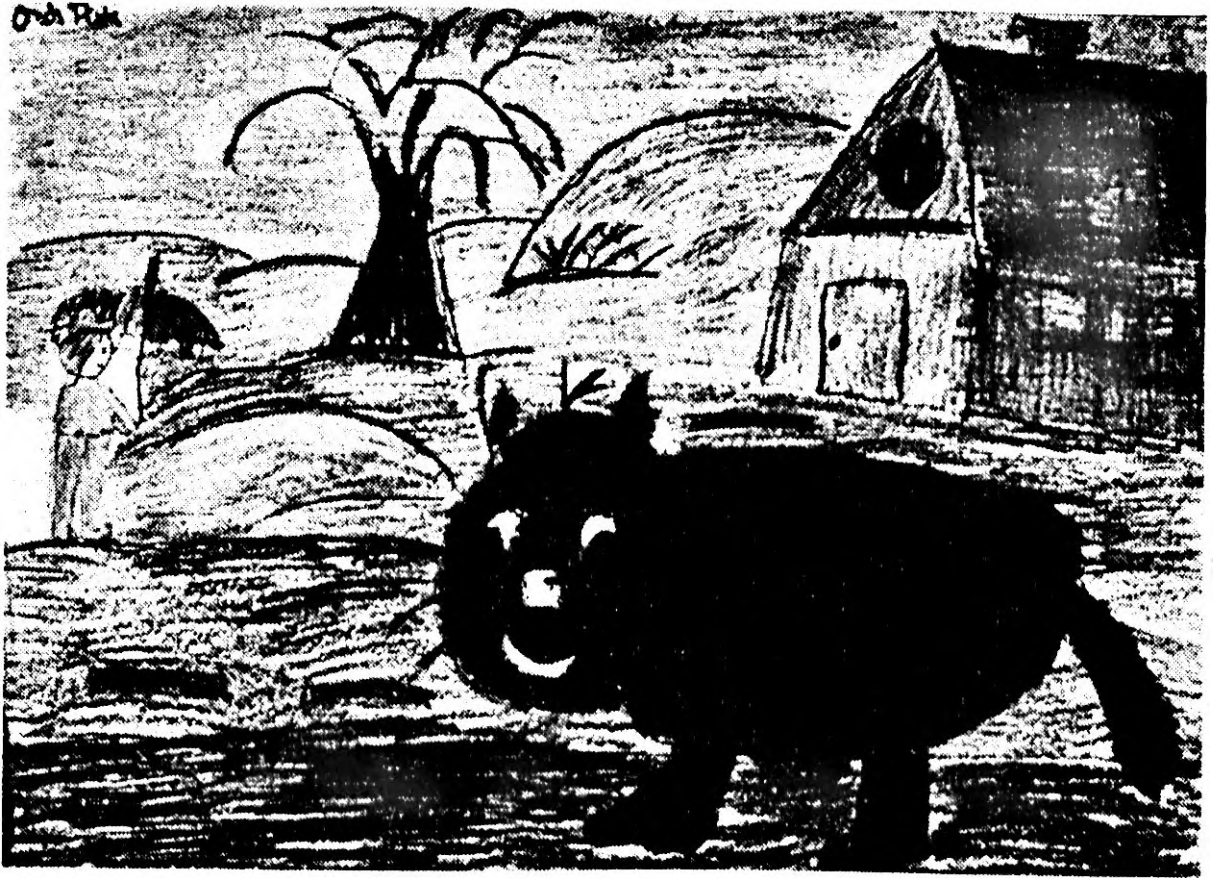

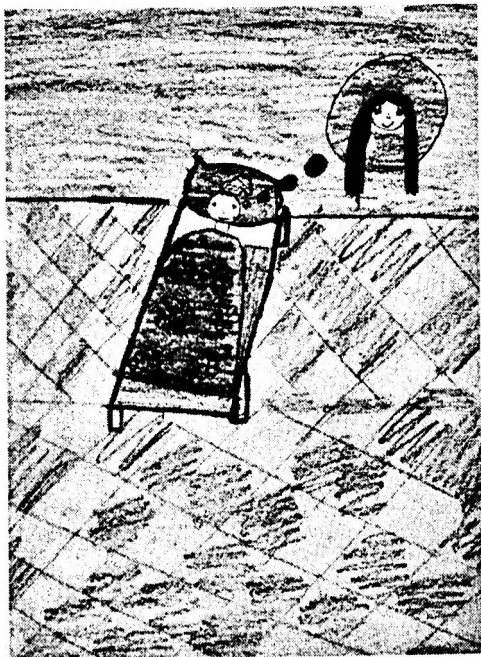
Ha felborul a borosüveg,
szájassak a halottal.

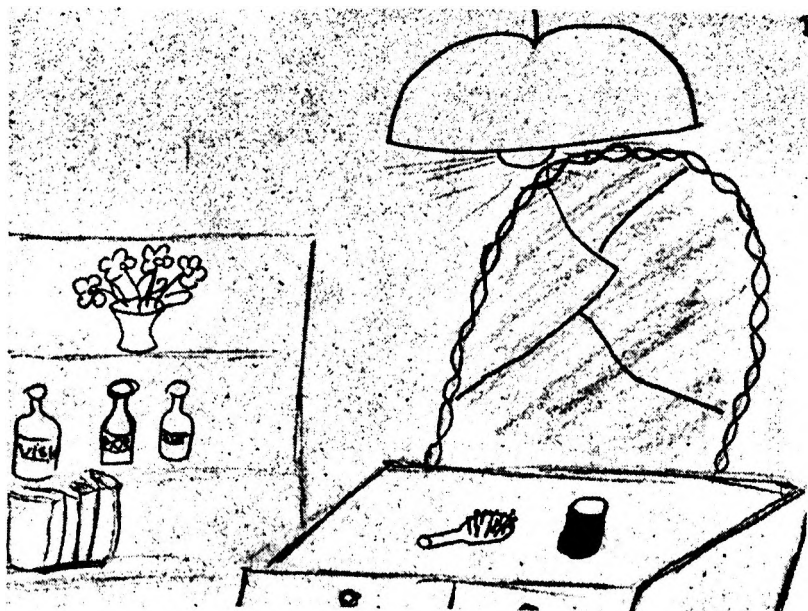
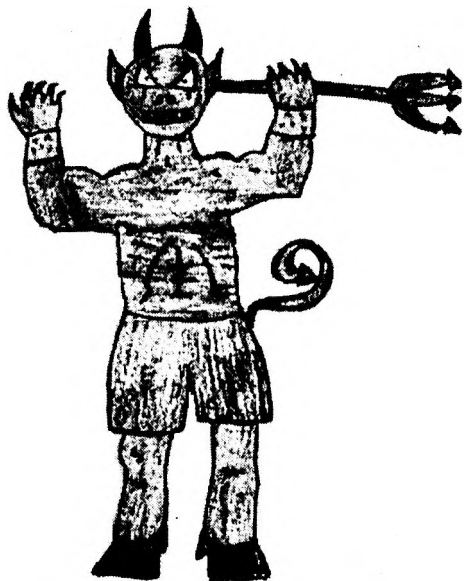

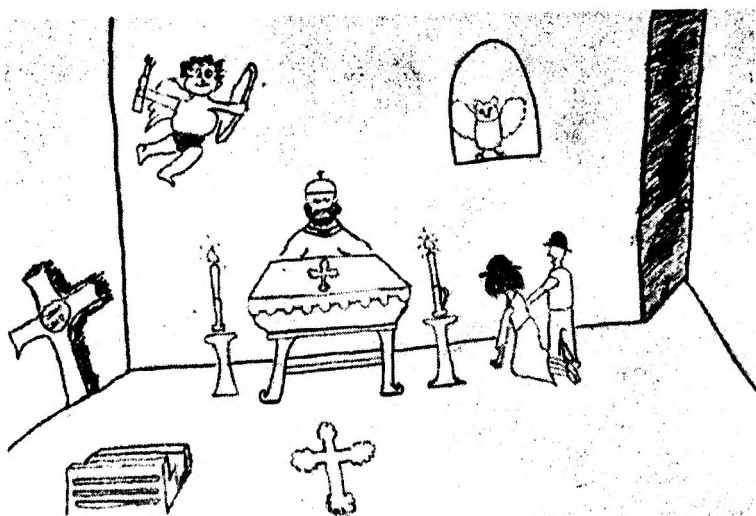
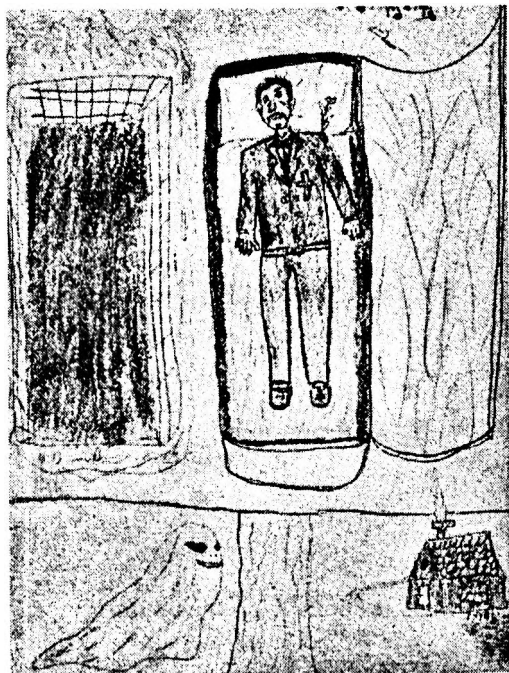
SZOKÁSOK, BABONÁK BEÁS KÖZÖSSÉGEKBE –
GYEREKSZEMMEL

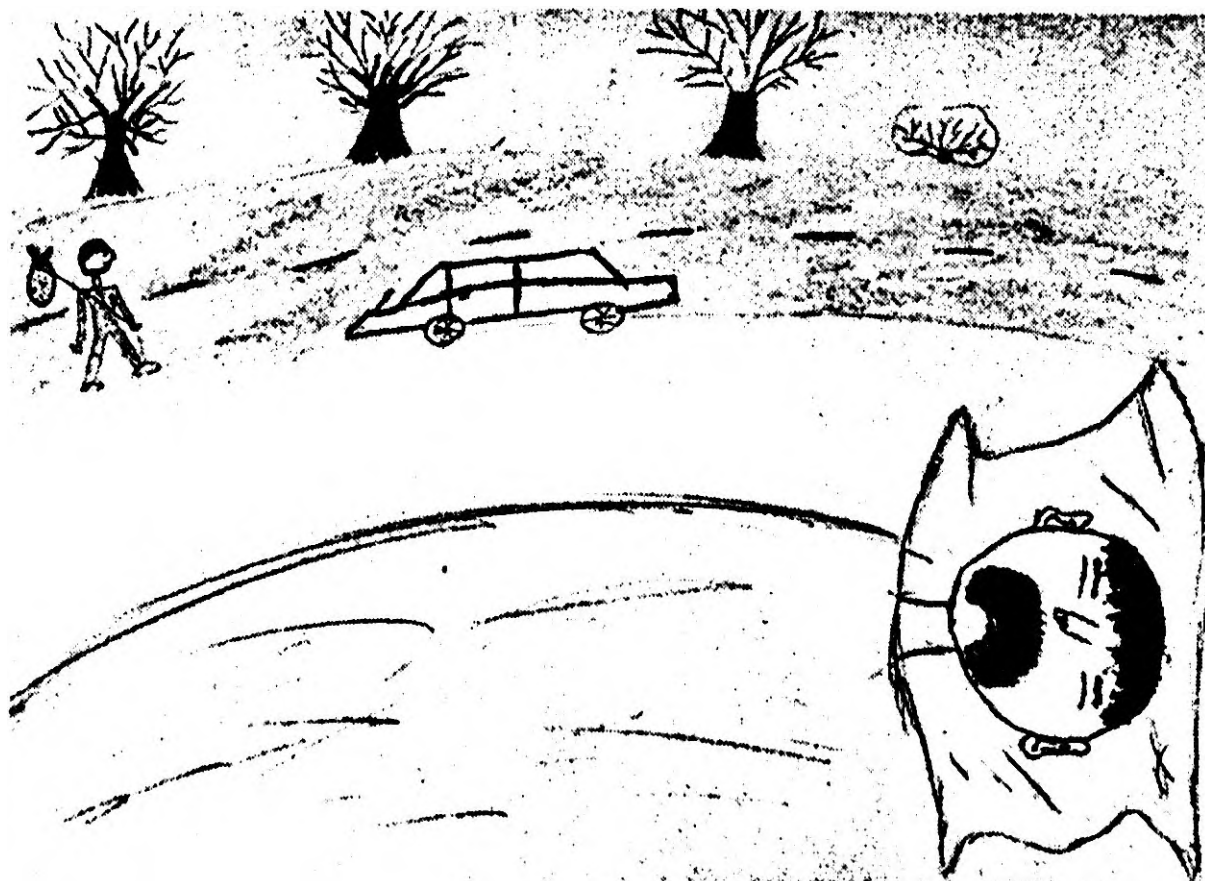
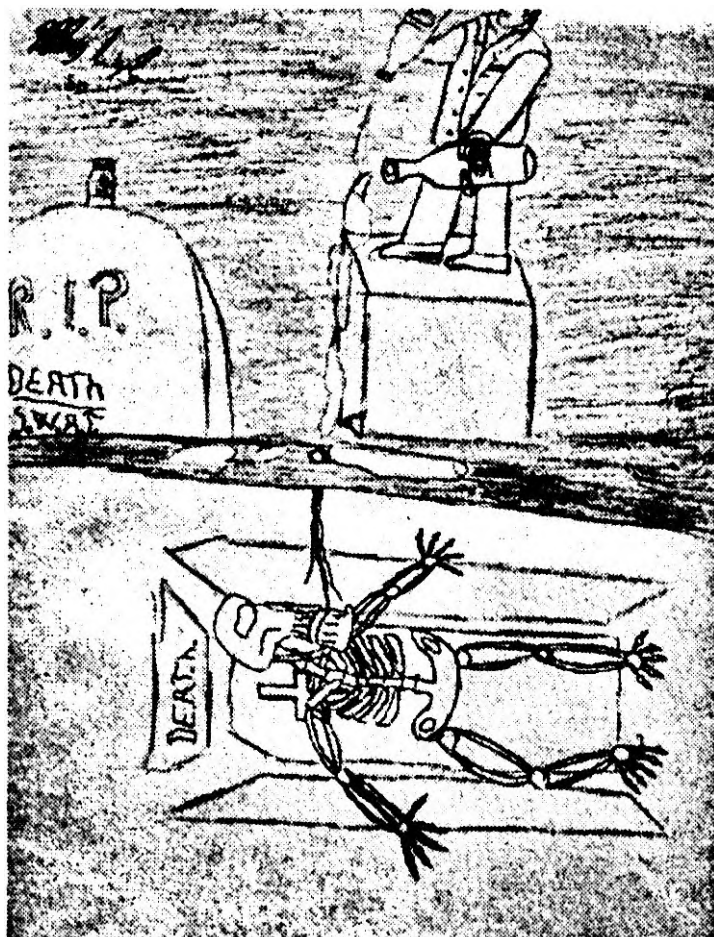

SZOKÁSOK, BABONÁK BEÁS KÖZÖSSÉGEKBEŒ –
GYEREKSZEMMEL

BABONÁK:

- Evés közben nem szabad énekelni, mert bolond lesz a lány férje, vagy a fiú felesége.
(O. Gyöngyi, 7. osztály, Borsfa)

Kisgyermekkel kapcsolatos babonák:

- Este vendég érkezik olyan helyre, ahol kisbaba van, az ajtó előtt meg kell állnia, hogy ne vigye el a baba álmát.
- Ha valaki megcsodálja a kisbabát, nyűgös lesz, az édesanyja kereszt formára megnyalja a homlokát.
- Ha nincs megkeresztelve a baba, a fürdővizet nem szabad kiönteni, mert beteg lesz.
- A baba talpát nem szabad megpuszítani, mert beteg lesz.
(O. Gyöngyi, 7. osztály, Borsfa)
- Amikor az újszülött megszületett, megveregetik a popsiját, így a rossz szellemet elűzik.
(O. Tibor, 10. osztály, Iharosberény)
- Nem szabad az újszülött pólyájára ráülni, mert akkor rosszat fog álmodni.
(B. B. Ilona, 8. osztály, Csurgónagymarton)
- Az újszülött homlokára háromszor rá kell köpni, hogy egészséges legyen. A köpést le kell nyalni, ha sós, a babát megbabonázták. Ezért a ház mind a négy sarkába köpni kell egyet.
(O. György, 8. osztály, Galambok)
- Kisbaba születésekor 1 pohár vízbe fokhagymát kell tenni, ha lemegy a pohár aljára, a kisbabát megbabonázták.
- Égő parazsat pohár vízbe kell tenni, s azokat a neveket kell mondani, akik látták a babát, akinek a nevével lemegy a parázs, ő babonázta meg a gyereket.

- Macska fejét háromszor bele kell tenni a vízbe, amikor kiveszi a fejét, lerázza a babáról a babonát.
(O. Klaudia, 5. osztály, Kilimán)
- A kisbabát nem szabad átlépni, mert átok lesz rajta, és nagyon rossz gyerek lesz.
(A. László, 8. osztály, Nagykanizsa)
- Nagyon síró, rossz kisbaba: kicsi edénybe vizet kell önteni, majd paraszt tenni bele, ha lemegy a parázs, megbabonázták, ha felszáll, akkor nem.
- Kisbaba ruháját nem szabad éjszakára kint hagyni az udvaron, mert rászáll a köd és a baba nyűgös lesz.
(D. Csilla, 5. osztály, Galambok)
- Amikor a kisbabát megfürdeti édesanyja, a fürdővízben nem szabad másnak megfürödni, mert elviszi a baba álmát. Kivételt képez az édesanya, de ő is csak az arcát, kezét moshatja meg a fürdővízben, így erősebb lesz a kicsi csontja.
(B. B. Andrea, 5. osztály, Csurgónagymarton)
- Este a baba fürdővizét nem szabad kiönteni, mert nem tud elaludni.
- Kislányoknak játék babát nem szabad simogatni, mert meg fog némulni.
- Játék babáról nem szabad a ruhát igazi babára adni, mert az igazi baba meg fog halni.
(K. Csaba, 5. osztály, Iharos)
- Összenőtt szemöldökű ember nem mehet a kisbaba közelébe, mert szemmel megátkozta.
(H. László, 6. osztály, Nagykanizsa)
- Amikor a kisbabát szoptatja édesanyja, nem szabad a feje fölé hajolni, mert így halált kívánunk a kisbabának.
(M. Szandra, 6. osztály, Petrivente)
- Az újszülöttet minél előbb meg kell keresztelni, mert amíg nincs megkeresztelve, addig az ördög játszik vele.
(N. Erzsébet, 6. osztály, Kilimán)

- Ha keresztelés vagy esküvő van, olyan személyt nem engedtek be a templomba, akinek összenőtt a szemöldöke.
(H. Veronika, 7. osztály, Rigyác)
- Amikor az újszülöttet megkeresztelik, a keresztanyának a pólyába 500 forintot kell tenni, hogy életében szerencséje legyen
(B. Beáta, 5. osztály, Petrivente)
- Ha megkeresztelnek egy kisgyermeket, a keresztelőgyertyát el kell tenni a keresztanyának, és csak akkor szabad meggyújtani ha a kisgyermek beteg lesz, mert az Isten megsegíti és meggyógyul.
(M. Szandra, 6. osztály, Petrivente)
- Aki nincs megkeresztelve, annak rossz a lelkiismerete.
(L. Zita, 6. osztály, Gelse)
- Ha valaki először lesz keresztanya, akkor hétvégén kell tartani a keresztelőt, és az első keresztgyerek fiú legyen, mert szerencsét és egészséget jelent.
(M. Szandra, 6. osztály, Petrivente)
- Ha otthon hagyják a kisbabát, kendőt kell rákötni, hogy ne szálljon rá az ördög.
(B. Tamás, 5. osztály, Homokkomárom)

Halottakkal kapcsolatos babonák:

- Ha felborul a borosüveg, szomjasak a halottak.
(B. Attila, 6. osztály, Homokkomárom)
- Aki cipőben halt meg, az visszatér.
(H. Szabolcs, 5. osztály, Rigyác)
- Aki cipőben hal meg, az hazajár.
- Amikor meghal valaki a családban, a házat körbeszórják liszttel, a halott nem jön be a házba.
(N. Rita, 4. osztály)

Hétköznapi babonák:

- Ha valakit átlépnek, az nem nő meg.
(N. Erzsébet, 6. osztály, Kilimán)
- A fiatal lányokat nem szabad körbesöpörni, mert nem mennek férjhez.
(K. Andrea, 7. osztály, Nagykanizsa)
- Ha seprűvel megütik a fiúnak vagy a lánynak a fenekét, akkor nem nőszül meg, nem megy férjhez.
(B. Rozália, 6. osztály, Galambok)
- Ha szilveszterkor (éjféلكor) nincs pénz a zsebedbe, a következő évben szegény leszel.
- Újév napján nem szabad a szemetet a házból kivinni, mert elviszik a szerencsédjüket.
(F. Bernadett, 10. osztály, Dobri)
- Újévkor lencsét kell szétszórní az udvarban, hogy sok pénzünk legyen.
(D. László, 8. osztály, Galambok)
- Ha a só kiborul, veszekedés lesz a családban.
(K. Andrea, 7. osztály, Nagykanizsa)
- Ha a kenyeret fordítva rakjuk le, az veszekedést jelent.
(L. Erika, 8. osztály, Gelse)
- Ha nincs otthon só, szegénységet jelent.
(K. Tünde, 8. osztály, Nagykanizsa)
- Ha a kanalakat keresztbe rakják le, veszekedést jelent.
(O. Krisztián, 6. osztály, Galambok)
- Ha keresztbe vannak a kanalak, valaki meghal a családba.
(B. Attila, 6. osztály, Homokkomárom)
- Ha a könyv leesik, szerencsétlenség fog történni.
(B. Klaudia, 7. osztály, Homokkomárom)

- Ha a kést élére teszik le, veszekedés lesz.
(O. Krisztián, 6. osztály, Galambok)
- Ha lobog a tűz, veszekedés lesz.
(B. Attila, 6. osztály Homokkomárom)
- Ha fekete macskát látunk, hármat hátralépünk, vagy hármat köpünk, hogy el ne vigye a szerencsénket.
(B. B. Ilona, 8. osztály, Csurgónagymarton)
- Ha átmegy az utcán előtted egy fekete macska, halált jelent.
(C. Brigitta, 8. osztály, Dobri)
- Ha a fekete macskának a szemébe nézünk, akkor hármat köpünk.
(D. Mónika, 8. osztály, Galambok)
- Ha fekete macskára nézünk, elátkoz.
(Zs. Róbert, 6. osztály Nagykanizsa)
- Ha fehér macska megy át előttünk az úton, hosszú életet jelent.
(L. Erika, 8. osztály, Gelse)
- Ha bagoly repül az ablakba, huhog, halált jelent.
(H. János, 6. osztály, Rigyác)
- Ha kígyóval álmodunk, akkor fázunk ál munkban.
- Ha valaki fakanállal eszik, veri a keresztanyját.
- Ha foggal álmodunk, halált jelent.
(B. Rita, 8. osztály, Nagykanizsa)
- Ha valaki vérrel álmodik, szerencsét jelent.
(K. Tünde, 8. osztály, Nagykanizsa)
- Ha valaki színes ruhával álmodik, örülni fog.
- Ha rövid hajjal álmodunk, rövid életünk lesz, ha hosszú hajjal álmodunk, hosszú életünk lesz.
(L. Erika, 8. osztály, Gelse)

- Ha hosszú fekete hajjal álmodik valaki, halált jelent.
(O. Szilvia, 8. osztály, Nagykanizsa)
- Ha lóval álmodunk, halált jelent, ha hozzáérünk a lóhoz, akkor elviszi a szellem.
(L. Erika, 8. osztály, Gelse)
- Ha valaki lóról álmodik, azt jelenti, hogy az ördög fekszik mellette.
(N. Erzsébet, 6. osztály, Kilimán)
- Aki lóval álmodik, azt jelenti, hogy ördög van a házban, minél előbb fel kell kelnie.
(L. Zita, 6. osztály, Gelse)
- Ha hosszú útról álmodunk, akkor vándorolni fogunk.
- Ha tetűvel álmodik valaki, szegénységet jelent.
(L. Erika, 8. osztály, Gelse)
- Ha valaki este a párnádra ül, éjszaka rosszat fogsz álmodni.
(Cs. Piroska, 6. osztály, Porrog)
- Törött tükörbe belenézünk, akkor nem megyünk férjhez egy évig.
(B. Rita, 8. osztály, Nagykanizsa)
- Ha valaki akkor néz tükörbe, mikor összetörik, szerencsétlenséget jelent.
(O. Ferenc, 8. osztály, Kilimán)
- Ha törött tükörbe nézünk, 8 év szerencsétlenséget jelent.
(K. Tünde, 8. osztály, Nagykanizsa)
- Ha összetörik a tükör, azt ki kell dobni, mert szerencsétlenséget okoz, ahány darabra törik a tükör, annyi év szerencsétlenség.
(N. Erzsébet, 6. osztály, Kilimán)
- Ha összetörik a tükör, nem szabad belenézni, mert valaki meghal a családból.
(B. Klaudia, 7. osztály, Homokkomárom)

- Ha egy pohár eltörik, hét óra hosszat bent kell hagyni a lakásba, mert kiviszik a szerencsét.
(H. Szabolcs, 5. osztály, Rigyác)
- Ha valaki az asztál sarkánál ül, nem házasodik meg.
(H. Deli, 6. osztály, Nagykanizsa)
- Este nem szabad a tükörbe nézni, mert ördögöt látunk.
(B. Rozália, 6. osztály, Galambok)
- Ha menyasszonyt láatsz, szerencséd lesz.
- Ha valaki szerelmes, de a fiú vagy lány nem viszonozza érzéseit, le kell vágni egy kakast, az ajtó fölé tenni, ha bejön az illető és rácsöpög a vér, akkor ő is szerelmes lesz beléd.
- Ahol megbotlasz, ott randid lesz, de ha megfordulsz, akkor nem lesz randevú.
(B. Rita, 8. osztály, Nagykanizsa)
- Ha valakinek a bal szeme viszket, örülni fog, ha a jobb szeme viszket, akkor rossz fog történni vele.
(L. Erika, 8. osztály, Gelse)
- Ha valakinek a bal szeme viszket, örülni fog, ha a jobb szeme, akkor sírni fog.
(D. Mónika, 8. osztály, Galambok)
- Ha valakinek a bal tenyere viszket, pénzt kap, ha a jobb tenyere, akkor pénzt ad ki.
(L. Erika, 8. osztály, Gelse)
- Új házba vagy lakásba beköltözés előtt egy éjszakára valamilyen állatott tesznek be, hogy a szellemek az állatot kapják el, ők csak ezután töltik ott az éjszakát.
(H. László, 6. osztály, Nagykanizsa)
- Ha van kutyád, és az egész nap tutol, valaki meghal a családban.
- Ha ünnep van, nem szabad kidobni a szemetet, mert akkor a ház gazdáját dobod ki a házból, és az meghal.

- Ha kimész a ház elé, nem szabad az ablakon benézni, mert a gazda meg fog halni.
(M. Szandra, 6. osztály, Petrivente)
- Ha valaki halottakról hazudik, akkor az megjelenik.
- Ha a halottnak nyitva van a szeme, akit szeretett, azt magával viszi.
- Ha valakit el akarsz átkozni, három szál gyertya, és három szál macskaszőr kell, villanyt le kell oltani, teljesen sötét legyen, csak a gyertyák világítsanak.
(Cs. Piroska, 6. osztály, Porrog)

SZOKÁSOK:

- A cigány családoknál ma is él az a szokás, hogy az asszony először a férjének merít enni valót, utána a gyerekeknek, végül az asszony magának merít. Ha nem jut neki, akkor azt eszi meg, amit a gyerekek meghagynak.
- Ha valaki meghal a családból, és szellemképében visszatér, papot hívnak, aki megszenteli a házat.
- Amikor az öregek mesélnek, akkor az udvaron a tűz körül összegyűlnek, és hallgatják a régi történeteket.
(H. Veronika, 7. osztály, Rigyác)
- Ha valaki meghal a családból, nem szabad televíziót nézni, rádiót, zenét hallgatni.
- Ha valaki meghal a családból, a tükröt le kell takarni, nehogy megjelenjen.
- Ha valaki meghal a családból, a család minden tagjának együtt kell lennie.
- Keresztelő vagy lakodalom alkalmával az idősebbek sütnek – főznek.
(K. Andrea, 7. osztály, Nagykanizsa)

- A koporsóba bele kell tenni a halott kedvenc ruháit, azért, hogy békén hagyja a családot. Ha nem teszik bele, nem hagyja békén a családot.
(N. Erika, 5. osztály, Obornak)
- Keresztelő vagy lakodalom alkalmával meg kell öntözni a padlót, hogy a halottak is ihassanak.
(B. Beáta, 5. osztály, Petrivente)
- Az idős asszonyok fésülködés előtt ráköpnek a fésűre, hogy ne hulljon ki a hajuk.
- Minden házban találhatóak szent képek a falon, hogy a rossz szellemek elkerüljék a házat.
(F. Bernadett, 10. osztály, Dobri)
- Esküvőkön szokás a tányértörés, hogy a házaspár ne veszekedjen. Pénzdobálás a kör közepére, hogy életük során legyen pénzük.
(B. B. Ilona, 8. osztály, Csurgonagymarton)
- A hagyományos beás családoknál az első éjszaka után meg kell mutatni a véres lepedőt.
- Ha a lány nem szüzen ment férjhez, férje megcsúfíthatja.
(N. Erika, 5. osztály, Obornak)
- Ha valaki meghal a családban, nem szabad hangosan beszélgetni és nevetni, de ha a gyerek nevetni kezd, akkor őt egy angyal nevelteti.
(B. Rita, 8. osztály, Nagykanizsa)
- Ha macskát visznek egy házhoz idegen helyről, tükörbe kell nézetni, hogy ott maradjon a családnál.
(N. Erika, 5. osztály, Obornak)

Szokásaik közül a halállal, virrasztással kapcsolatban őrzik és tartják meg leginkább a régi hagyományokat. (A következőkben az adatközlők feltüntetése nélkül, összefoglalva közöljük a gyakran felemlített hagyományokat.)

- Ha a családban meghal valaki, rendszeresen tartanak virrasztást. Televíziót nem néznek, zenét nem hallgatnak. A házban levő tük-

röket letakarják, nehogy a halott szelleme meglássa magát, mert nem tud megnyugodni a lelke.

- Virrasztás addig tart, míg a halottat el nem temetik.
- Virrasztáskor a halott kedvenc ételét főzik, abból minden jelenlevőnek fogyasztani kell, ha nem eszik belőle, a halottat megsérti. Italból egy keveset kiöntenek a földre, hogy ő is igyon.
- A virrasztás ideje alatt az ablakokba gyertyát gyújtanak.
- Virrasztáskor van hely, ahol lassú cigányzenét hallgatnak, közben a halotról beszélgetnek.
- A halotról csak jót lehet mondani.
- Találkozhatunk olyan szokással is, ahol virrasztáskor a halott kedvenc nótáit énekelik vagy hallgatják.
- Vannak családok, ahol halál esetén a halott kedvenc ételét esténként kiteszik az ablakba.
- Sírjára bort öntenek, a földre cigarettát tesznek, meggyújtják, hogy a halott el tudja szívni.
- Halál estén körbeszórják a házat sóval, így elűzik a halottat és a rossz szellemeket.
- Néhány esetben a halott legkedvesebb eszközét beteszik a koporsóba.
- Ha nyitva maradt a szeme, le kell csukni, mert ha nem csukják le a szemét, akkor elviszi a legközelebbi hozzátartozóját.
- Ha a halott szelleme egyet kopog, nincs otthon, ha kettőt kopog, otthon van.
- Ha a halott életében nem szeretett valakit, ahhoz rendszeresen visszajárt.
- Ha halott van a házban, nem szabad tüzet gyújtani, mert az haragot jelent.

- A halott ruháit és használati tárgyait elégetik, vagy eldobják.
- Szépítkezni, fésülködni sem szabad.
- A gyerekek két hétig viselnek fekete ruhát, a felnőttek egy évig gyászolnak.
- Amikor a halottat elviszik a háztól, utána kell önteni egy vödör vizet.
- A halottra nem szabad cipőt adni, mert akkor visszajár.
- A halott kedvenc tányérából és poharából egyen és igyon a legközelebbi hozzátartozója, ha végzett az evéssel, ivással, törje össze a tányérat és a poharat, aztán kösse bele egy fekete kendőbe, és a kert végébe temesse el.
- Ha a lány szűzen hal meg, fehérben temetik el, ha nem volt már lány, feketébe temetik.
- Ha halott van a családban, levágják a hajukat, és a férfiak 6 hétig nem borotválkoznak.
- Vannak települések, ahol a halottat a kedvenc ruhájában temetik el.

